

Plan upravljanja
spomenikom parkovne arhitekture
Perivoj kralja Tomislava
za razdoblje 2026.-2035.

JAVNA USTANOVA
AGENCIJA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM
PRIRODNIM VRIJEDNOSTIMA NA PODRUČJU
OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

Plan upravljanja spomenikom parkovne arhitekture Perivoj kralja Tomislava za razdoblje 2026.-2035.

Osijek, srpanj 2025.

Nositelj izrade Plana upravljanja:

Javna ustanova Agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Osječko-baranjske županije
Županijska 4/III, 31000 Osijek

Izrađivači Plana upravljanja:

JAVNA USTANOVA AGENCIJA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM
PRIRODNIM VRIJEDNOSTIMA NA PODRUČJU OSJEČKO-
BARANJSKE ŽUPANIJE

MELLIFERRA d.o.o.

Ivana Plaščak, mag. iur., koordinatorica izrade plana
izv. prof. dr. sc. Ivan Plaščak, suradnik na izradi plana
prof. dr. sc. Mladen Jurišić, suradnik na izradi plana
dr. sc. Dorijan Radočaj, vanjski suradnik na izradi plana

SADRŽAJ

1	UVOD I KONTEKST	1
1.1	STATUS ZAŠTITE	4
1.2	POLOŽAJ I GRANICE OBUHVATA	5
1.3	PROSTORNO-PLANSKI DOKUMENTI	8
2	PROCES PLANIRANJA I UKLJUČIVANJE DIONIKA.....	10
3	OPIS PODRUČJA.....	12
3.1	PRIRODNO-GEOGRAFSKA OBILJEŽJA PODRUČJA.....	13
3.1.1	GEOGRAFSKO OBILJEŽJE PROSTORA	14
3.1.2	GEOMORFOLOŠKA I PEDOLOŠKA OBILJEŽJE PROSTORA	15
3.1.3	KLIMATSKE PRILIKE	17
3.1.4	HIDROLOŠKA I HIDROGEOLOŠKA OBILJEŽJA	17
3.2	VEGETACIJSKI POKROV I ŽIVOTINJSKE VRSTE.....	18
3.3	POTENCIJALNI IZAZOVI USLIJED NEPOŽELJNIH KLIMATSKIH PROMJENA	22
3.4	URBANISTIČKI KONTEKST	25
4	TIPOVI KORIŠTENJA.....	29
4.1	KULTURNO – POVIJESNE ZNAČAJKE.....	35
4.2	OBLIKOVNA OSNOVA.....	35
5	UPRAVLJANJE.....	38
5.1	Vizija područja	38
5.2	Teme plana upravljanja	38
5.2.1	Tema A: OČUVANJE I ZAŠTITA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI	38
5.2.2	Tema B: Upravljanje posjećivanjem, edukacija i interpretacija	51
5.2.3	Tema C: Razvoj kapaciteta javne ustanove i suradnja s dionicima	58
5.3	Upravljačka zonacija	63
5.3.1	Zona II – Zona usmjerene zaštite.....	65
5.3.2	Zona III – Zona korištenja	65
6	LITERATURA.....	66

1 UVOD I KONTEKST

U Republici Hrvatskoj zaštita prirode regulirana je sukladno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19, 155/23) u daljnjem tekstu Zakon i povezanim podzakonskim aktima, te se provodi očuvanjem bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti te zaštitom dijelova prirode. Prema navedenom Zakonu u zaštićene dijelove prirode ubrajaju se i zaštićena područja koja obuhvaćaju geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava. Važeća kategorizacija u Republici Hrvatskoj dijeli zaštićena područja na stroge rezervate, nacionalne parkove, posebne rezervate, parkove prirode, regionalne parkove, spomenike prirode, značajne krajobrazne, park-šume i spomenike parkovne arhitekture.

Perivoj kralja Tomislava (dalje u tekstu: Perivoj) zaštićen je zahvaljujući svojim prirodnim i kulturnim posebnostima. Perivoj je zaštićeno područje u kategoriji spomenika parkovne arhitekture. Zakon o zaštiti prirode definira spomenik parkovne arhitekture kao umjetno oblikovani prostor (perivoj, botanički vrt, arboretum, gradski park) koji ima estetsku, stilsku, umjetničku, kulturno-povijesnu i odgojno-obrazovnu vrijednost.

Prema članku 7. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, 114/22) Perivoj se ubraja u nepokretna kulturna dobra.

Perivoj je zaštićen kao kulturno dobro:

- 1962. godine Rješenjem Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku potvrđena je zaštita urbanističke cjeline naselja Osijek i upisana u knjigu registra nepokretnih spomenika kulture.
- Arheološko nalazište "Tvrđa-Gornji grad" u Osijeku, oznaka Z-4445.

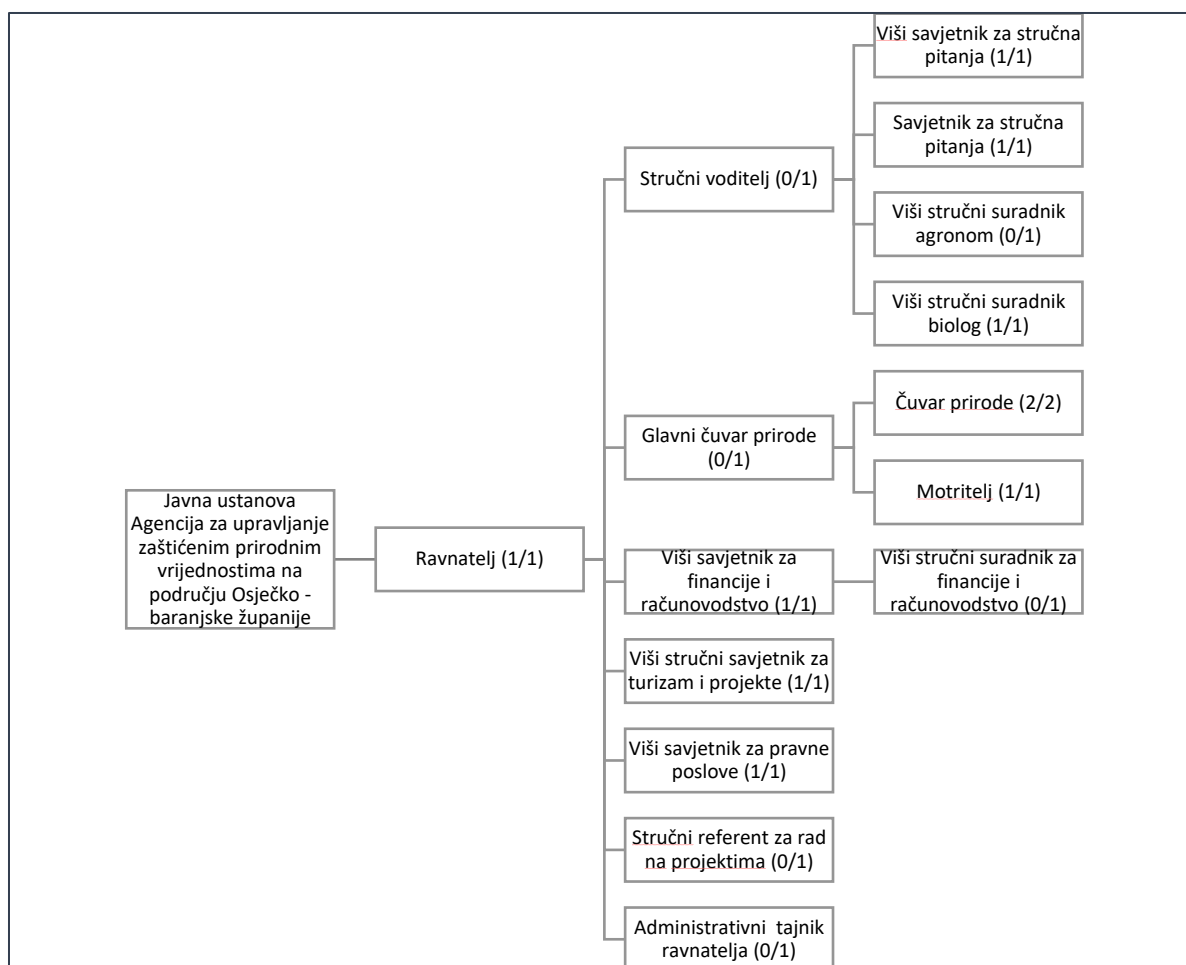
Za svako zaštićeno područje, potrebno je izraditi plan upravljanja na temelju kojeg Javna ustanova upravlja područjem prema Zakonu o zaštiti prirode. On se donosi za razdoblje od deset (10) godina, uz mogućnost izmjene i/ili dopune nakon pet godina.

Plan upravljanja mora sadržavati analizu stanja zaštićenog područja, ciljeve upravljanja, aktivnosti za postizanje ciljeva, upravljačke zone zaštićenog područja i pokazatelje provedbe plana. Nositelj izrade plana upravljanja je Javna ustanova Agencija za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima na području Osječko-baranjske županije (dalje u tekstu: Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ) koja njime upravlja sukladno Zakonu o zaštiti prirode.

Plan upravljanja Perivojem je strukturiran u četiri djela. Prvi je uvodni dio u kojem je predstavljen sam plan upravljanja, njegova svrha kao i upravitelj Perivoja Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ. Sljedeće dvije cjeline odnose se na procese planiranja s uključivanjem dionika i na opis područja odnosno prirodna, kulturno-povijesna

obilježja i posjećivanje Perivoja. Posljednja cjelina odnosi se na upravljački dio u kojem je sadržana vizija, ciljevi upravljanja te su razrađene upravljačke aktivnosti sa financijskim potrebama i upravljačkom zonacijom.

Kao što je ranije navedeno, prema Zakonu o zaštiti prirode, Perivojem upravlja Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ. Njen osnivač je Osječko-baranjska županija. Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ osnovana je temeljem Zakona o zaštiti prirode, a kao pravna osoba registrirana je kao ustanova i to po Zakonu o ustanovama (NN 76/93, 29/97, 47/99, 35/08, 127/19, 151/22). Njena djelatnost je zaštita, održavanje i promicanje zaštićenih područja i drugih zaštićenih prirodnih vrijednosti iz nadležnosti Županije. Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ u 2025. godini ima 10 zaposlenika.

Organigram organizacijske strukture

Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ upravlja sa 16 zaštićenih područja u kategorijama: posebni ornitološki rezervat, regionalni park, značajni krajobraz, spomenik prirode i spomenik parkovne arhitekture. Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ također upravlja sa 14 područja ekološke mreže.

Plan upravljanja Perivojem izrađen je sukladno važećoj zakonskoj regulativi vezanoj uz zaštićena područja. Na razini Republike Hrvatske zakonsku regulativu čine Zakon o zaštiti prirode te Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03,

157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14 , 98/15, 44/17, 90/18).

Plana upravljanja Perivojem izrađen je prema Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže (MINGOR, 2020).

1.1 STATUS ZAŠTITE

Zaštita prirodne baštine

Godine 1973. Rješenjem br. Up/I 43-1973. od 05.10.1973. Republičkog zavoda za zaštitu prirode u Zagrebu park je na temelju čl. 22. st. 5, čl. 24, 36, i 38. Zakona o zaštiti prirode (NN 34/65), zaštićen kao spomenik prirode (vrtne arhitekture-park).

Prema prelaznim i završnim odredbama Zakona o zaštiti prirode (NN 54/76) područje prelazi u kategoriju hortikulturnog spomenika, a kasnije prelaznim i završnim odredbama Zakona o zaštiti prirode (NN 30/94) utvrđuje se i danas važeća kategorija, spomenik parkovne arhitekture. U rješenju se navodi katastarske čestice na kojima se nalazi, površina oko 12 ha, te se prostorno i sadržajno obrazlaže.

Perivoj se u Upisniku zaštićenih područja vodi pod reg. brojem 297.

Ekološka mreža Republike Hrvatske definirana je Uredbom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/19) i dio je ekološke mreže Europske unije NATURA 2000 koju čine područja očuvanja značajna za ptice - POP i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove – POVS. Perivoj se nalazi u neposrednoj blizini NATURA 2000 područja HR1000016 Podunavlje i donje Podravlje koje pripada kategoriji Području prema Direktivi o pticama i područje HR2001308 Donji tok Drave Navedenim područjima također, sukladno Uredbi o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/19 i 119/23), upravlja Javna ustanova.

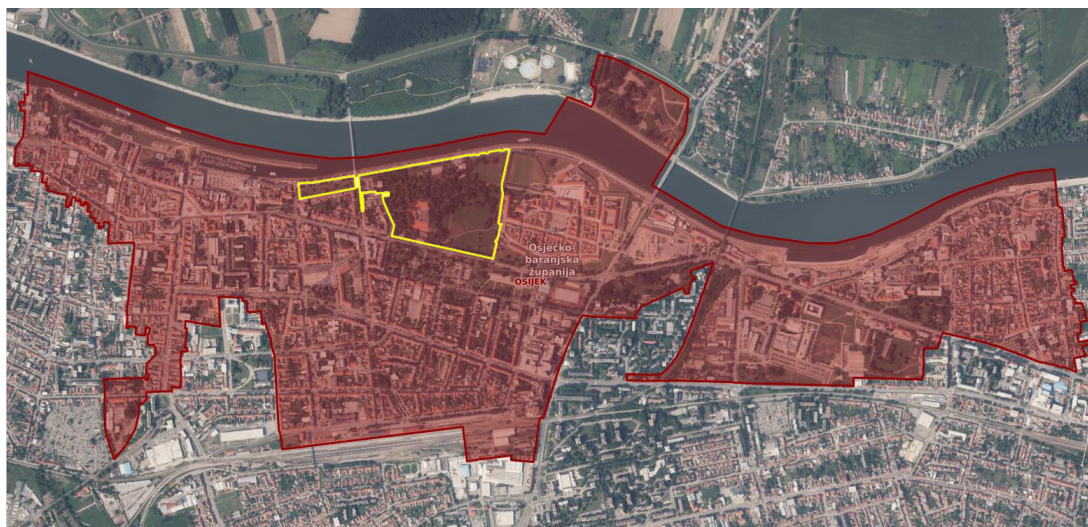
Zaštita kulturne baštine

Perivoj uživa višeslojnu i dugotrajnu zakonsku zaštitu koja se proteže kroz nekoliko desetljeća. Prvi akt zakonske zaštite donesen je 1962. godine. Rješenjem br. 01-572/1-1962 od 29. prosinca 1962. tadašnjeg Konzervatorskog zavoda NRH, Zagreb, temeljem članka 57. Zakona o zaštiti spomenika kulture, utvrđeno je da urbanistička cjelina naselja Osijek ima svojstvo spomenika kulture, te je određeno da se taj spomenik upiše u registar nepokretnih spomenika kulture kotara Osijek.

Godine 1969. Rješenjem Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku br. UP/I-03-91/2-1969 od 10. lipnja 1969. potvrđena je zaštita urbanističke cjeline naselja Osijek te je ona upisana u knjigu registra nepokretnih spomenika kulture pod prethodno navedenim registracijskim brojem 22.

Prostor Perivoja zaštićen je i dodatnim rješenjem o preventivnoj zaštiti koje se odnosi na perivoj i njegove rubne kontaktne zone. Ovo preventivno rješenje doneseno je također 10. lipnja 1969. godine (br. UP-I-03-91/2-69), a izradio ga je Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku temeljem članaka 13. i 30. stavka 1. Zakona o zaštiti spomenika kulture (NN 07/67).

Cjelokupni prostor Perivoja se nalazi unutar zaštićene Kulturno-povijesne cjeline grada Osijeka (Slika 1.) te je upisano u Registar kulturnih dobara pod brojem Z-4341 (Rješenje Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, KLASA: UP-I 612-08/09-06/0372, URBROJ: 532-04-01-01/4-09-2 od 18. studenog 2009. godine).

Slika 1. Kulturno-povijesna cjelina grada Osijeka (Z-4341) – prostor Perivoja označen žutom linijom

Navedeno rješenje klasificira prostor Perivoja unutar Zone A, koja podrazumijeva potpunu zaštitu povijesnih struktura. Unutar ove zone, zaštitne mjere uvjetuju cjelovitu zaštitu i očuvanje svih kulturno-povijesnih vrijednosti, uz najveće moguće poštivanje tradicije i funkcije prostora i sadržaja. Unošenje novih struktura i sadržaja koji su strani ili neprikladni sačuvanim kulturno-povijesnim vrijednostima strogo se kontrolira. Prilagođavanje postojećih povijesnih funkcija i sadržaja suvremenim potrebama može se prihvatiti uz minimalne fizičke intervencije u povijesne strukture. Eventualni zahvati u ovoj zoni moraju se provoditi metodama sanacije, konzervacije, restauracije, konzervatorske rekonstrukcije i prezentacije.

Dodatno, Perivoj se nalazi u Arheološkoj zoni "Tvrđa - Gornji grad", zaštićeno kulturno dobro, upisano u Registar kulturnih dobara pod brojem Z-4445.

1.2 POLOŽAJ I GRANICE OBUHVATA

Perivoj se nalazi u samom središtu grada Osijeka, između Tvrđe i Gornjeg grada. Prostor Perivoja s južne strane naslanja se na ulicu Europska avenija, s jugoistočne strane dodiruje Perivoj kneza Branimira, s istoka se prostire do Tvrđe, sjeverna mu je granica rijeka Drava, a na zapad dopire do ulice Mažuranićev vijenac.

Položajno u obuhvatu zaštite Rješenjem Republičkog zavoda za zaštitu prirode iz 1973., pod posebnom zaštitom kao spomenik prirode nalaze se: k.č. br. 5700, 5701, 5702, 5703, 5704, 5705/1 5705/2, 5690, 5697, 5698 i 5699, k.o. Osijek.

U međuvremenu su izvršene nove izmjere, parcelacije i objedinjavanja katastarskih čestica, te su brojevi katastarskih čestica promijenjeni.

Današnji katastar (prema <https://katastar.hr/#/> i <https://geoportal.dgu.hr/>) bilježi sljedeće katastarske čestice:

- kčbr. 5690, u naravi park, Šetalište Kardinala Franje Šepera, površine 12.337 m²
 - kčbr. 5697, u naravi spomenik, površine 39 m²
 - kčbr. 5698/1, u naravi park, Perivoj K. Tomislava, površine 33.335 m²
 - kčbr. 5698/7, u naravi ulica Kardinala Alojzija Stepinca, površine 632 m²
 - kčbr. 5698/8, u naravi ulica Kardinala Alojzija Stepinca, površine 601 m²
 - kčbr. 5699/1, u naravi, javna zgrada i uređeno zemljište, Šetalište Kardinala Franje Šepera 1D, površine 18.613 m²
 - kčbr. 5700, u naravi dječje igralište, površine 1.297 m²
 - kčbr. 5701, u naravi igralište, Perivoj K. Tomislava, površine 8.648 m²
 - kčbr. 5703, u naravi kuća br. 2 i dvor, Europska avenija, površine 2.398 m²
 - kčbr. 5704, u naravi park, Perivoj K. Tomislava, površine 27.786 m²
 - kčbr. 5705/1, u naravi park, Perivoj K. Tomislava, površine 5.289 m²
 - kčbr. 5705/2, u naravi park, Perivoj K. Tomislava, površine 53.043 m²
 - kčbr. 5706/3, u naravi park, Perivoj K. Tomislava, površine 8.232 m²
 - kčbr. 5706/2, u naravi igralište, Perivoj K. Tomislava, površine 7804 m²,
 - kčbr. 5710/1, u naravi ulica, Tadije Smičiklase, površine 1.956 m²,
- u ukupnoj površini od 182.010 m².

Na prikazu cijelog obuhvata koji se nalazi na internetskim Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije i njihovog Informacijskog sustava zaštite prirode Republike Hrvatske (bioportal.hr) granica obuhvata Perivoja obuhvaća i katastarsku česticu broj 5694 koja nije u zoni zaštite područja obuhvata prema dokumentu Dopuna nalazu i mišljenju sudskog vještaka (Romić, 2022.). Prema Bioportalu površina zaštićenog područja iznosi 18,22 ha. Prostor je prikazan Slikom 2.

Perivoj Kralja Tomislava

Digitalni ortofoto

Snimljeno bespilotnim zrakoplovom
DJI P4 Multispectral

Tumač znakova

— Granica parka

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

**Fakultet agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Katedra za geoinformacijske
tehnologije i GIS

Osijek, 2022.

Slika 2. Digitalni ortofoto Perivoja kralja Tomislava

1.3 PROSTORNO-PLANSKI DOKUMENTI

Područje Perivoja kralja Tomislava regulirano je sljedećim dokumentima prostornog uređenja:

- Prostorni plan uređenja Grada Osijeka (Službeni glasnik Grada Osijeka broj 8/05, 5/09, 17A/09-ispr., 12/10, 12/12, 20A/18 i 8A/19 – pročišćeni tekst, 24/22.).

Člankom 51. Prostornog plana uređenja Grada Osijeka (PPUGO) definirane su krajobrazne i prirodne vrijednosti. Istim člankom Perivoj je definiran kao zaštićeno područje. Planom se propisuju slijedeći uvjeti zaštite prirode, koji se odnose izravno na Perivoj:

- u cilju očuvanja bioraznolikosti treba očuvati postojeće šumske površine, šumske rubove i živice koje se nalaze između obradivih površina, osobito treba štititi područja prirodnih vodotoka, livada, travnjaka i sl.,
- u cilju očuvanja krajobraznih vrijednosti planirati građevinska područja i izgradnju koja neće narušiti karakteristična obilježja krajobraza, uključujući i ona koja su na temelju svoje linearne i kontinuirane strukture i funkcije bitna za migraciju, širenje i genetsku razmjenu divljih vrsta,
- prilikom planiranja pojedine dijelove, koji su do sada neizgrađeni, treba sačuvati kao zaštitne zelene površine, a što veći dio treba sačuvati i pretvoriti u javne zelene površine,
- koridore infrastrukture planirati na način da u najvećoj mjeri prate postojeće infrastrukturne koridore te uz prometnice i na način da ne presijecaju šumske površine,
- prilikom planiranja namjene prostora, proširivanja postojećih građevinskih područja i planiranja zahvata izvan građevinskih područja, kao i infrastrukturnih koridora i prometnica, vodnog gospodarstva, planiranih zabavnih i sportskih sadržaja, riječnih luka, odlagališta otpada, reciklažna dvorišta i dr., iste se ne smije planirati na način da njihova izgradnja ima za posljedicu gubitak rijetkih i ugroženih stanišnih tipova te gubitak staništa strogo zaštićenih biljnih i životinjskih svojti te ciljnih vrsta i njihovih staništa i ciljnih stanišnih tipova područja ekološke mreže, kao i narušavanje cjelovitosti područja ekološke mreže,
- korištenje prirodnih dobara treba planirati na način da se osigura racionalno korištenje neobnovljivih prirodnih dobara te održivo korištenje obnovljivih prirodnih izvora te da njihovo korištenje nema za posljedicu gubitak ciljnih vrsta i stanišnih tipova područja ekološke mreže, odnosno treba ih planirati na način da se održi i poboljša povoljno stanje,
- za svaki plan, program ili zahvat, odnosno njihove dijelove, koji sami ili s drugim planovima, programima ili zahvatima, mogu imati značajan negativan utjecaj na ciljeve očuvanja i cjelovitost područja ekološke mreže, potrebno je, sukladno posebnom propisu, provesti ocjenu prihvatljivosti za ekološku mrežu.

Obzirom da Perivoj nije dio ekološke mreže, ali s njome graniči (HR1000016 i HR2001308) zahvati u Perivoju mogli bi imati utjecaj na ekološku mrežu.

Generalnim urbanističkim planom Grada Osijeka (GUP) (Službeni glasnik Grada Osijeka broj 5/06, 12/06-ispr., 1/07-ispr., 12/10, 12/11, 12/12, 2/13-ispr., 4/13-ispr., 7/14, 11/15, 5/16-ispr., 2/17, 6A/18-pročišćeni tekst, 13A/20, 4/21, 24/22 i 4/24) Perivoj je definiran kao Javni park (Z1). Prema članku 12. GUP-a „Javni park (Z1) je javna površina oblikovana planskom raspodjelom vegetacije, sadržajima i opremom namijenjena šetnji i rekreaciji građana. Na području javnog parka mogu se zadržati, rekonstruirati i obnavljati građevine zaštićene kao nepokretna kulturna dobra te restituirati povijesne građevine“.

Stavkom 3. navedenog članka „na javnoj zelenoj površini (Z1) – Perivoju kralja Tomislava, dopušta se zadržavanje postojećih građevina (koje je dopušteno rekonstruirati isključivo u postojećim gabaritima) i postojeće trim staze, postavljanje urbane galanterije (koševi, klupe i slično) te uređenje pješačkih i biciklističkih staza. Propisuje se obveza obnove devastiranih površina unutar granica perivoja te sadnja autohtonih vrsta drveća i ostalih pogodnih biljnih vrsta s ciljem revitalizacije parkovne arhitekture.“

Iz Generalnog urbanističkog plana posebno su izdvojeni uvjeti i mjere zaštite utvrđene člankom 65.a:

- sve zahvate treba provoditi na način da se spriječi mogućnost bilo kakvog negativnog utjecaja na zaštićena područja, a radnje kojima se mogu narušiti svojstva zbog kojih su ta područja proglašena zaštićenima nisu dozvoljene,
- sve zahvate treba predvidjeti na način da njihova izgradnja ne uzrokuje gubitak rijetkih i ugroženih stanišnih tipova te gubitak staništa strogo zaštićenih biljnih i životinjskih svojti,
- prilikom planiranja i uređenja izgrađenih zona treba koristiti materijale i boje prilagođene prirodnim obilježjima okolnog prostora i tradicionalnoj arhitekturi,
- prilikom preispitivanja planiranih prometnih koridora i rezervnog prostora treba voditi računa o prisutnosti ugroženih i rijetkih staništa i zaštićenih i/ili ugroženih vrsta flore i faune te ciljevima očuvanja ekološke mreže,
- prilikom ozelenjivanja područja treba koristiti autohtone biljne vrste, a eventualne postojeće elemente autohtone flore sačuvati u najvećoj mogućoj mjeri te integrirati u krajobrazno uređenje, - očuvati će se biološke vrste značajne za stanišni tip, neće se unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme,
- očuvati raznolikost staništa na vodotocima i povoljnu dinamiku voda,
- očuvati u najvećoj mogućoj mjeri postojeće krajobrazne vrijednosti.

2 PROCES PLANIRANJA I UKLJUČIVANJE DIONIKA

Prema članku 134. Zakonu o zaštiti prirode, plan upravljanja donosi Upravno vijeće Javne ustanove, uz suglasnost Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije. Prema Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže (MINGOR, 2020.) prethodno je potrebno pribaviti mišljenje Zavoda za zaštitu okoliša i prirode iz istog Ministarstva. Tijekom izrade plana upravljanja mora se omogućiti sudjelovanje javnosti.

Važnost uključivanja dionika i javnosti u proces izrade Plana upravljanja naglašena je kroz Smjernice. Proces uključivanja dionika odvijao se kroz višesmjernu komunikaciju, prikupljanje informacija i stručnih podataka te održavanje pojedinačnih ili višedioničkih sastanaka. Za sve dionike u prostoru i institucije uključene u upravljanje bile su također organizirane dvije dioničke radionice (jedna radionica u studenom 2021., te jedna radionica u listopadu 2023. g.).

Rezultati procesa uključivanja nadležnih sektora i dionika u prostoru ugrađeni su u evaluaciju stanja u perivoju po temama, postavljanje ciljeva, planiranje aktivnosti i njihove prioritete te definiranje suradnika Javne ustanove u provedbi aktivnosti plana.

Nakon izrade nacрта Plana upravljanja, prema Smjernicama, a sukladno Uredbi o informiranju i sudjelovanju javnosti i zainteresirane javnosti po pitanjima zaštite okoliša propisan je javni uvid u trajanju od 30 dana kako bi se osigurala participacija javnosti. Po provođenju javnog uvida pristigli prijedlozi i komentari se razmatraju te se sukladno relevantnosti istih pristupa ažuriranju, odnosno uključuju u Plana upravljanja.

Ovaj Plan upravljanja izradila je tvrtka Mellifera d.o.o. kroz proces u koji su bile uključene sve relevantne institucije, odnosno dionici iz javnog, gospodarskog, društvenog i civilnog sektora (Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije, Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ, Grad Osijek, Osječko-baranjska županija, Konzervatorski odjel u Osijeku Ministarstva kulture i medija, Muzej likovne umjetnosti u Osijeku, Unikom d.o.o., Turistička zajednica Grada Osijeka, Turistička zajednica Osječko-baranjske županije, Prehrambeno-tehnološki fakultet u Osijeku, predstavnici tvrtki Osimpex d.o.o., Saponia d.d., Sportski objekti d.o.o., te predstavnici stanara).

Značajan doprinos procesu izrade plana upravljanja dao je Konzervatorski odjel u Osijeku, koji je svojim stručnim komentarima i preporukama utjecao na oblikovanje prijedloga. Njihove smjernice osigurale su da se pri planiranju očuvanja i obnove perivoja u potpunosti uvažava kulturno-povijesna vrijednost i naslijeđe ovog prostora, kao i potreba za očuvanjem autentičnosti oblikovne osnove i vegetacijskih karakteristika perivoja.

Proces izrade obuhvatio je dostavu cjelokupne relevantne dokumentacije vezane za Perivoj od strane djelatnika Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ. Pregledom

cjelokupne dokumentacije identificirane su relevantne informacije za izradu Plana upravljanja, te se pristupilo izradi analize stanja u okviru koje je prikazano postojeće stanje, procesi i trendovi na području Perivoja. Po dovršetku analize stanja pristupilo se utvrđivanju tema relevantnih za budući razvoj perivoja, sukladno Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže.

Plan upravljanja obuhvaća teme i aktivnosti proizašle iz dosadašnje prakse održavanja i upravljanja Perivojem, informacija prikupljenih kroz uključivanje dionika te njihove stručne analize. Aktivnosti su klasificirane prema prioritetima te će se ugrađivati u Godišnje programe rada Javne ustanove. Međusobni odnosi institucija uključenih u provođenje aktivnosti plana bit će po potrebi regulirani ugovorima.

Ovaj Plan na snazi je deset godina od dana njegova donošenja, no nakon isteka pete godine bit će moguće analizirati uspješnost njegove provedbe i ostvarene rezultate te po potrebi izvršiti reviziju Plana u smislu modificiranja aktivnosti, odnosno dinamike njihove provedbe.

3 OPIS PODRUČJA

Opis vrijednosti područja pruža cjeloviti pregled ključnih karakteristika i posebnosti Perivoja. Ovaj dio dokumenta ima za cilj prepoznati i istaknuti vrijednosti prostora kroz analizu njegovih prirodnih, kulturnih i povijesnih značajki, a ujedno služi kao osnova za planiranje budućih upravljačkih aktivnosti. Kroz detaljnu analizu postojećih dokumenata utvrđuju se važni elementi koji čine ovaj park značajnim dijelom urbane strukture i gradskog identiteta.

Perivoj kralja Tomislava u Osijeku, kao jedan od najvažnijih parkovnih prostora u gradu, zaštićen je kao spomenik parkovne arhitekture prema Rješenju o zaštiti spomenika prirode. Ova zaštita temelji se na nekoliko ključnih vrijednosti koje prostor Perivoja čine značajnim u lokalnom i širem kontekstu. Te vrijednosti uključuju povijesnu, kulturnu, estetsku, ekološku i društvenu važnost prostora.

1. Povijesna i kulturna vrijednost

Perivoj kralja Tomislava jedan je od najstarijih i najvažnijih javnih parkova u Osijeku, s poviješću koja seže u 19. stoljeće. Njegova povijesna važnost ogleda se u činjenici da je nastao na prostoru bivšeg fortifikacijskog sustava, koji je obilježio gradsku prošlost. Perivoj je oblikovan prema pejzažnim principima tog razdoblja, a kasniji dodaci i preoblikovanja sačuvali su povijesni kontinuitet. Spomenici unutar Perivoja, poput Henglove lipe zasade u čast tisućljetne hrvatske kraljevine, te nekadašnji "Spomenik nepoznatom vojniku", dodatno potvrđuju njegovu kulturnu i povijesnu vrijednost. Povijesne intervencije u perivoju odražavaju urbanistički razvoj Osijeka i čine ga važnim dijelom kulturne baštine grada.

2. Estetska vrijednost

Perivoj kralja Tomislava svojom parkovnom kompozicijom, oblikovanom u slobodnom engleskom stilu, nudi visoku estetsku vrijednost. Nepravilni oblici, „meandrirajuće“ staze, travnjaci, aleje i drvoredni potezi stvaraju ugodan ambijent koji harmonično spaja prirodni okoliš s urbanim tkivom. Prisutnost povijesnih spomenika, kao i bogatstvo biljnih vrsta, dodatno doprinosi estetskoj cjelovitosti Perivoja, stvarajući prostor koji potiče osjećaj mira i opuštanja. Različiti prostorni dijelovi Perivoja, uključujući zapadni dio s povijesnim predloškom iz 19. stoljeća, središnji dio sa sportskim igralištima i istočni dio sa travnjacima i slobodnim pejzažnim formama, predstavljaju različite estetske karaktere unutar jedinstvene parkovne cjeline.

3. Ekološka vrijednost

Perivoj kralja Tomislava važan je zeleni prostor koji osigurava ključne ekološke funkcije u urbanom kontekstu. S obzirom na bogat floristički sastav, služi kao stanište mnogim vrstama biljaka i životinja, čime pridonosi očuvanju biološke raznolikosti. Prisutnost različitih autohtonih i ukrasnih biljnih vrsta doprinosi

održavanju ekološke ravnoteže unutar grada, poboljšava kvalitetu zraka, ublažava učinke toplinskih valova, te djeluje kao važno područje za zadržavanje i filtriranje oborinskih voda. Perivoj je također dom raznim vrstama ptica koje se gnijezde u njegovim krošnjama, poput gačaca, sjenica, zeba, i drugih, što dodatno naglašava njegovu ekološku važnost.

4. Društvena vrijednost

Perivoj kralja Tomislava ima i značajnu društvenu ulogu, služeći kao mjesto okupljanja, rekreacije, opuštanja i edukacije za različite društvene skupine. Blizina gradskog središta i njegova pristupačnost čine ga nezaobilaznim dijelom svakodnevnog života građana Osijeka. Kao glavni gradski park, Perivoj nudi prostor za održavanje raznih društvenih, kulturnih i sportskih događanja, čime pridonosi jačanju socijalne kohezije i kvalitete života stanovnika. Njegova uloga u obrazovanju, posebno kroz organizirane posjete i edukativne programe, čini ga važnim resursom za učenike, studente i širu zajednicu. Predstavlja ključni element zelene infrastrukture u gradu, važan za fizičko i mentalno zdravlje stanovnika.

5. Urbanistička vrijednost

S obzirom na svoj položaj u urbanom tkivu grada, Perivoj kralja Tomislava predstavlja ključnu zelenu površinu koja doprinosi održivosti i kvaliteti urbanog okoliša. Njegova trapezoidna forma i prirodno slobodno oblikovane pejzažne linije predstavljaju kontrast strožim geometrijskim formama okolne arhitekture, čime djeluje kao prijelazni prostor između urbanizirane Tvrđe i prirodnog okoliša uz rijeku Dravu. Njegova povezanost s ostalim dijelovima grada, posebno šetnicom uz rijeku i sportskim igralištima, čini ga važnim dijelom urbanog ekosustava. Kroz povijest, imao je i važnu ulogu u redefiniranju prostora nakon uklanjanja fortifikacijskih sustava, čime je postao simbol urbanog razvoja i prilagodbe grada kroz vrijeme.

Ova zaštita ima za cilj očuvanje i unapređenje svih njegovih ključnih karakteristika te omogućavanje održivog korištenja prostora u budućnosti. Kroz različite mjere zaštite, Perivoj će ostati značajna zelena površina koja doprinosi ekološkoj stabilnosti, kulturnom identitetu i društvenom blagostanju grada Osijeka.

3.1 PRIRODNO-GEOGRAFSKA OBILJEŽJA PODRUČJA

Perivoj kralja Tomislava smješten je u nizinskom području istočne Hrvatske, unutar gradske četvrti Tvrđa u Osijeku, na desnoj obali rijeke Drave. Reljef perivoja je pretežno ravan, što odgovara prirodnom reljefu šireg područja Osijeka i slavonske nizine. Njegova blizina rijeci Dravi značajno utječe na mikroklimatske uvjete i prirodne karakteristike prostora.

Područje perivoja karakteriziraju aluvijalno karbonatna oglejana tlo pogodno za rast različitih vrsta biljaka, te specifični klimatski uvjeti kontinentalne klime s toplim ljetima i hladnim zimama.

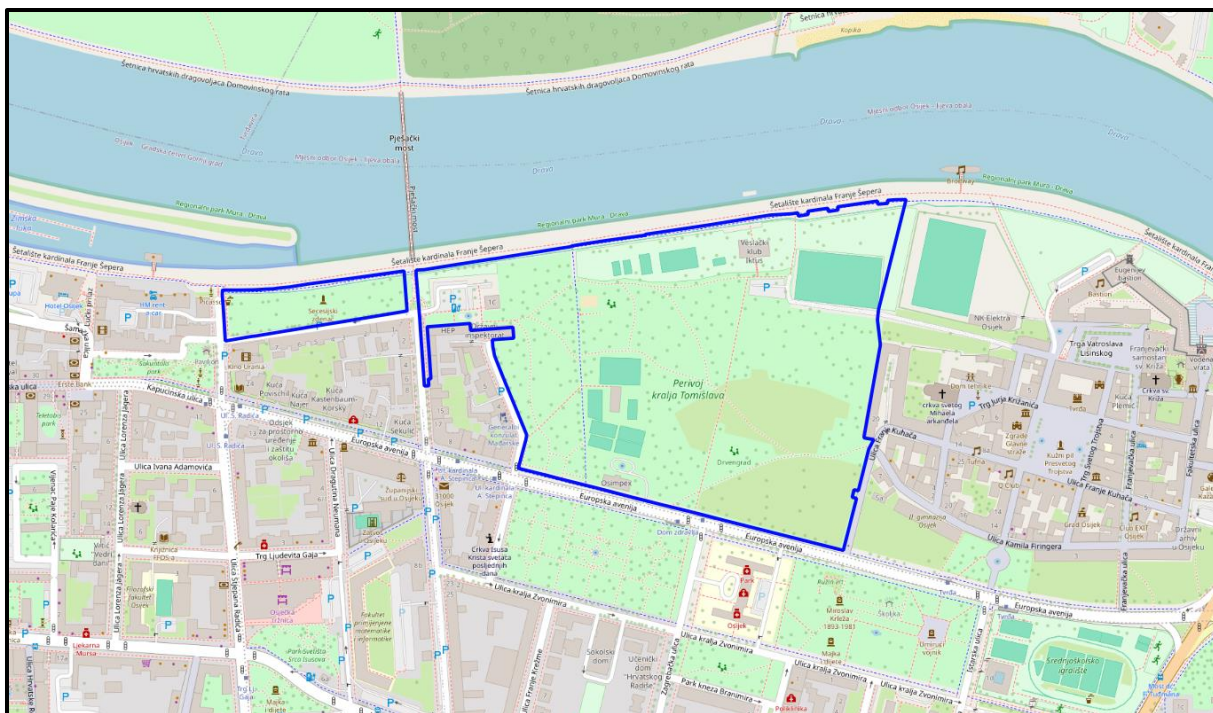
3.1.1 GEOGRAFSKO OBILJEŽJE PROSTORA

Jedna od najvažnijih zelenih površina u Osijeku je Perivoj kralja Tomislava, smješten u gradskoj četvrti Tvrđa, povijesnom središtu grada. Tvrđa, poznata po svojoj bogatoj baroknoj arhitekturi i vojnoj povijesti, ključni je dio Osijeka. Perivoj se nalazi u središnjem dijelu ove četvrti koja je omeđena ulicama Kralja Petra Svačića na istoku i Kardinala Alojzija Stepinca na zapadu. Sa sjeverne strane perivoj graniči s rijekom Dravom, dok je jug omeđen Ulicom Europske avenije. Ove granice jasno definiraju prostor Perivoja, koji je lako dostupan građanima i posjetiteljima.

Perivoj igra ključnu ulogu u očuvanju kvalitete života u Osijeku, budući da pruža stanovnicima prostor za opuštanje, rekreaciju i bijeg od svakodnevnog stresa. Njegova prisutnost doprinosi ne samo ekološkoj vrijednosti grada, već i kulturnom značaju, budući da se u neposrednoj blizini nalaze važne institucije poput Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, jedne od vodećih obrazovnih ustanova u regiji. Time Perivoj postaje prostor susreta obrazovanja, kulture i prirode, nudeći ugodno okruženje za studente, građane i posjetitelje.

Perivoj je smješten između nekoliko gradskih četvrti, uključujući Gornji grad na zapadu, Industrijsku četvrt na jugozapadu, Novi grad na jugoistoku i Donji grad na istoku, dok se preko rijeke Drave nalazi osječka četvrt Lijeva Obala. Blizina važnih prometnih arterija, poput Europske avenije, osigurava laku dostupnost Perivoju, što ga čini važnim dijelom svakodnevnog života stanovnika Osijeka. Sama Europska avenija, poznata po svojim povijesnim građevinama iz doba Austro-Ugarske, predstavlja kulturno blago Osijeka te dodatno doprinosi povijesnom značaju ovog dijela grada.

Prostor oko Perivoja (slika 3.) karakterizira urbana struktura koja je tipična za gradove razvijene u kasnom 19. i početkom 20. stoljeća. U to je vrijeme Osijek doživio intenzivan razvoj kao važno prometno, industrijsko i kulturno središte. Mnoge javne građevine, škole, kazališta i kulturni objekti izgrađeni su tijekom ovog razdoblja, čime je grad postao važan centar kulturnog i gospodarskog razvoja. Perivoj, kao i ostali parkovi u gradu, zamišljen je kao prostor za poboljšanje urbanog života, nudeći stanovnicima mjesto za rekreaciju i opuštanje.

Slika 3. Smještaj Perivoja kralja Tomislava (označen plavom linijom) na OpenStreetMap podlozi

Osim rekreacijske i estetske uloge, perivoji imaju i značajnu ulogu u očuvanju zdravlja građana. Zeleni prostori poput Perivoja kralja Tomislava pružaju mjesto za fizičku aktivnost, smanjuju stres te stvaraju oazu mira u užurbanom gradskom okruženju. Osijek je kroz povijest bio poznat po očuvanju svojih zelenih površina i planiranju urbanog prostora na način koji omogućuje suživot čovjeka i prirode.

Perivoj kralja Tomislava, nazvan po prvom hrvatskom kralju iz dinastije Trpimirovića, ima i značajnu simboličku važnost. Nazivanje perivoja po kralju Tomislavu ukazuje na snažnu povezanost Osijeka s nacionalnom poviješću i identitetom. Time ovaj perivoj postaje ne samo mjesto za odmor, već i prostor koji odražava bogatu povijest grada i regije.

Blizina Perivoja rijeci Dravi dodatno doprinosi njegovoj atraktivnosti. Rijeka, koja kroz stoljeća povezuje Osijek s ostalim dijelovima Europe, danas je izvor rekreacije i prirodne ljepote. Prostor oko Perivoja dinamična je kombinacija urbanih i prirodnih elemenata koji se međusobno nadopunjuju, stvarajući jedinstven prostor za život, rad i rekreaciju u srcu grada. Perivoji poput ovog doprinose održivosti grada, stvarajući sklad između urbanog razvoja i očuvanja prirodnih resursa.

3.1.2 GEOMORFOLOŠKA I PEDOLOŠKA OBILJEŽJE PROSTORA

Prema Prostornom planu Osječko-baranjske županije (ŽGL 1/02, 4/10, 3/16, 5/16, 6/16 – pročišćeni tekst, 5/20, 7/20, 1/21, 16/22, 1/23 – pročišćeni tekst), Zavoda za prostorno uređenje Osječko-baranjske županije Osijek pripada sjeveroistočnom,

uglavnom nizinskom, ravničarskom dijelu Istočne Hrvatske. Na današnji izgled reljefa glavnu ulogu imao je riječni tok Drave. Ovo područje pripada tipu reljefa akumulacijske nizine, a na njemu se mogu izdvojiti geomorfološki oblici: naplavne (aluvijalne ravni) i riječne terase. Naplavne ravni formirale su se u mlađem holocenu (aluviju). U prošlosti su ta područja bila redovito poplavljena jer je dubina temeljnice iznimno mala i zbog toga se odlikuju vlažnošću. Usporedno s riječnim tokom Drave nalazi se blaga depresija koja je ispunjena holocenskim nanosima. U tim nanosima prevladava glina koja se sastoji od pijeska i pretaloženog prapora. U naplavnoj ravni oko rijeke Drave postoje viši i niži dijelovi. Terasne nizine Drave su nešto viša reljefna područja od naplavnih ravni. Nastale su u pleistocenu neotektonskim pokretima, a u njihovom sastavu prevladavaju lesne naslage. Riječne terase su pogodnije za naseljavanje i poljodjelsko iskorištavanje jer su to ocjeditija područja nego naplavne ravni. Visine terena uz desnu obalu Drave kreću se od 90 – 94 m.n.v., a na lijevoj obali od 83 – 86 m.n.v.

Magaš, D. (2013) navodi da su terasni ravnjaci (terasne nizine) ostaci viših, geoloških starijih akumulacijskih ravnjaka od nekoliko metara do najviše 10-20 metara nadmorske visine iznad poloja.

Reljefni je izgled promatranog područja ravničarski s izraženim mikroreljefom "greda" i "niza", te antropogenim povišenjem na pozicijama nekadašnje fortifikacije crte, te geometriziranim prostranim udubljenjem na istočnom dijelu kod Tvrdje.

Nadmorska visina se kreće od 92,55 m. uz poziciju nekadašnje fortifikacije, do 88,80 m.n.v. u udubljenju kod Tvrdje.

Prema Manojloviću (2018.) na području gradske strukture nisu obavljena pedološka istraživanja. S obzirom na pedološka istraživanja, i prostornu poziciju (uz rijeku), može se povezati da su to prema Škoriću i suradnicima (1977.) izvorno aluvijalno karbonatna oglejana tla čija je značajka:

Tip tla	Sklop profila	Važna svojstva pedosistemske jedinice tla
Aluvijalno karbonatno oglejeno tlo	(A) II-G III-Gso IV-Gso	Teksturni sastav ovisi o udaljenosti tla od korita rijeke i mikroreljefne forme terena. Prijelaz (A) horizonta u humusno akumulativni horizont odvija se dosta brzo. Tvorba organomineralnog kompleksa je brža kod glinastijih tala i zato teža tla imaju razvijen Aa (akvatični) horizont i na taj način ovo tlo prelazi u hipoglej.

Zbog svojih karakteristika, aluvijalno karbonatna oglejana tla podržavaju rast raznovrsnih biljaka, osobito onih koje dobro podnose vlažnija i alkalna tla, no potreban je pažljiv odabir biljaka s obzirom na razinu podzemnih voda.

Treba naglasiti i da je izgradnjom nasipa rubno uz Dravu, spriječeno poplavljanje dijelova prostora perivoja. Nadalje, svakako je potrebno naglasiti i potrebu za

uzimanjem uzoraka tla i provođenjem kemijske analize zbog vrlo velike heterogenosti područja.

3.1.3 KLIMATSKE PRILIKE

Klimu na području Osijeka određuje njegov položaj u cirkulacijskom pojasu umjerenih širina u širokoj Panonskoj nizini. Klimatska obilježja prostora Grada dio su klime šireg prostora Istočne Hrvatske, gdje prevladava umjereno kontinentalna klima.

Prema podacima iz Akcijskog plana energetske i klimatske održivosti razvika grada Osijeka (SECAP) iz 2021. godine, za područje Grada Osijeka od velikog je značaja raspored oborina u vegetacijskom razdoblju (390,4 mm – postaja Osijek). Na ovom području može se godišnje očekivati prosječno 1800 - 1900 sati sijanja sunca, a u vegetacijskom razdoblju 1290 - 1350 sati. Najviše oborina padne krajem proljeća i početkom ljeta, a najmanje količine oborina bilježe se u prosincu i veljači. Prema ruži vjetrova meteorološke postaje Osijek, na tom području najčešći su slabi vjetrovi (1 – 3 Beauforta) iz sjeverozapadnog, a zatim iz istočnog kvadranta. U godini se u prosjeku najčešće javlja vjetar zapadnog smjera (9,97 %), a njegova je pojavnost najčešća ljeti i u proljeće (podaci o ruži vjetrova preuzeti su iz Programa ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskih promjenama i zaštite ozonskog sloja grada Osijeka, 2021. godina). Srednja godišnja vrijednost relativne vlage zraka iznosi 75 %.

3.1.4 HIDROLOŠKA I HIDROGEOLOŠKA OBILJEŽJA

Grad Osijek smješten je na istočnom dijelu Hrvatske, uz rijeku Dravu, koja je ključni hidrološki element ovog područja te ima značajan utjecaj na hidrologiju i hidrogeologiju grada, uključujući Perivoj. U koritu Drave dubina vode iznosi od 4 do 7 metara. Vodni režim rijeke je pluvijalno-glacijalni (kišno-ledenjački), što znači da je u proljeće i početkom ljeta vodnost velika, a zimi mala. U godišnjem vodostaju i protjecaju Drava ima tri maksimuma, i to prva dva u proljeće i rano ljeto, treći u jesen. Često zna doći do usporavanja vode na Dravi, na području Osijeka, jer se vremenski poklope visoke vode Drave i Dunava.

Podzemne vode u Osijeku povezane su s aluvijalnim nanosima rijeke Drave. Režim podzemnih voda u ovom području je dinamičan i podložan promjenama koje su povezane s vodostajem rijeke Drave, količinom oborina i antropogenim aktivnostima.

Utjecaj na Perivoj

Blizina rijeke Drave i režim podzemnih voda imaju nekoliko specifičnih utjecaja na Perivoj:

- **Vlažnost tla:** promjene u razini podzemnih voda mogu utjecati na vlažnost tla u Perivoju. Viša razina podzemnih voda može povećati vlažnost tla, što je povoljno za biljni svijet, ali može dovesti i do problema s prekomjernom vlagom, erozijom tla i propadanjem korijena biljaka.
- **Održavanje biljaka:** režim podzemnih voda i vlažnost tla utječu na potrebe za navodnjavanjem i održavanje biljaka. U sušnim periodima, potrebno je osigurati dodatno navodnjavanje kako bi se održala vitalnost biljaka, dok u vlažnim periodima treba osigurati odgovarajuću drenažu.

Razumijevanje režima podzemnih voda i hidrologije rijeke važno je za učinkovito upravljanje Perivojem, uključujući planiranje sustava navodnjavanja, drenaže i zaštite od poplava. Održavanje optimalne vlažnosti tla i prilagodba na sezonske promjene vodostaja važni su za očuvanje zelenih površina i osiguranje održivog razvoja Perivoja.

3.2 VEGETACIJSKI POKROV I ŽIVOTINJSKE VRSTE

Prema Vukeliću i Raušu (1998.) te prema Magašu (2013.), Panonsko-peripanonski prostor Sjeverozapadne i Panonske Hrvatske pripada eurosibirsko-sjevernoameričkoj vegetacijskoj regiji, u koju se ubraja nizinski, brežuljkasti, brdski, gorski i pretplaninski vegetacijski pojas. Nizinski ili planarni vegetacijski pojas čini okosnicu šumske vegetacije sjeverno od Karlovca, poglavito u savsko-dravskom međuriječju. Rasprostire se na visini od 80 do 150 m. On je početna razina visinskog pridolaska šumske vegetacije i obilježen je ponajprije šumama hrasta lužnjaka, poljskog jasena, crne johe, vrba i topola, čiji je nastanak i opstanak manje ili više u vezi s površinskom i podzemnom vodom. U orografskom smislu najpogodnije su za uspijevanje ovih vrsta i šumskih zajednica međuriječne nizine, pri čemu se izmjenjuju bare, nize, depresije, široke vlažne terase, još neizdiferencirane grede i na kraju ocjedite i svježe mikrouzvisine ili grede.

Odlučujući je ekološki čimbenik u nastajanju i razvoju šumske vegetacije nizinskog pojasa voda, bilo da je riječ o poplavnoj, kao što je slučaj kod topolovih i vrbovih šuma, podzemnoj (šume hrasta lužnjaka) ili je vrlo bitna jedna i druga voda, kao kod šuma u kojima su pretežite vrste crna joha i poljski jasen. Šumska vegetacija nizinskog pojasa odlikuje se nekim posebnostima, kao što su veliko bogatstvo zajednica na prilično malom prostoru, uspijevanje čuvenih slavonskih šuma hrasta lužnjaka, pridolazak poljskog jasena, izražena biološka raznolikost, očuvanost velikih šumskih kompleksa i drugo.

U perivoju su prisutni različiti elementi vegetacije: stabla, grmovi, antropogeni travnjaci i biljke pokrivači tla. Drveće je strateški raspoređeno kako bi stvaralo slikovite prizore i ugodne vizure. Mješavina listopadnog i zimzelenog drveća osigurava zanimljive vizualne efekte tijekom cijele godine. Dendroflora obuhvaća stabla koja su slabijeg vitaliteta, a prisutne su i jedinke koje odumiru uslijed starosti ili napada

nametnika. Prevladavaju stabla i antropogeni travnjaci, dok grmovi i pokrivači tla dodatno obogaćuju vegetacijski sastav. Prema posljednjoj literaturi (Turalija, 2022. i Gucunski, 2002.) izradom florističkog popisa u Perivoju su prisutne vrste prikazane u Tablici 1.

Tablica 1. Zadnje dostupan floristički popis Perivoja

R.br.	LATINSKI NAZIV	HRVATSKI NAZIV	HABITUS
1.	<i>Acer dasycarpum</i> Ehrh.	Srebrnolisni javor	stablo
2.	<i>Achillea millefolium</i> L.	Obični stolisnik	zeljasta biljka
3.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Obični divlji kesten	stablo
4.	<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	Obična turica	zeljasta biljka
5.	<i>Agropyron repens</i> (L.) P. Beauv.	Pirika	zeljasta biljka
6.	<i>Ajuga reptans</i> L.	Puzava ivica	zeljasta biljka
7.	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn.	Crna joha	stablo
8.	<i>Alopecurus pratensis</i> L.	Livadni repak	zeljasta biljka
9.	<i>Amaranthus albus</i> L.	Bijeli šćir	zeljasta biljka
10.	<i>Amaranthus blitoides</i> S. Watson.	Zapadnoamerički šćir	zeljasta biljka
11.	<i>Amaranthus deflexus</i> L.	Svinuti šćir	zeljasta biljka
12.	<i>Arabidopsis thaliana</i> (L.) Heynh.	Talijin uročnjak	zeljasta biljka
13.	<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) J.& K.Presl.	Francuski ljulj	zeljasta biljka
14.	<i>Artemisia vulgaris</i> L.	Divlji pelin	zeljasta biljka
15.	<i>Ballota nigra</i> L.	Crna kopriva	zeljasta biljka
16.	<i>Bellis perennis</i> L.	Obična tratinčica	zeljasta biljka
17.	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Med.	Prava rusomača	zeljasta biljka
18.	<i>Carpinus betulus</i>	Obični grab	stablo
19.	<i>Cerastium glomeratum</i> Thuill	Klupčasti rožac	zeljasta biljka
20.	<i>Chelidonium majus</i> L.	Rosopas	zeljasta biljka
21.	<i>Chenopodium album</i> L.	Bijela loboda	zeljasta biljka
22.	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Poljski osjak	zeljasta biljka
23.	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Poljski slak	zeljasta biljka

24.	<i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronq.	Kovrčava hudoljetnica	zeljasta biljka
25.	<i>Digitaria sanguinalis</i> (L.)	Svračica	zeljasta biljka
26.	<i>Echinochloa crus-galli</i> (L.)	Kokotac	zeljasta biljka
27.	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould.	Puzava pirika	zeljasta biljka
28.	<i>Eragrostis minor</i> Host.	Mala kosmatka	zeljasta biljka
29.	<i>Erigeron canadensis</i> L.	Kanadska hudoljetnica	zeljasta biljka
30.	<i>Fagus sylvatica</i>	Obična bukva	stablo
31.	<i>Festuca pratensis</i> Huds.	Livadna vlasulja	zeljasta biljka
32.	<i>Festuca rubra</i> L.	Crvena vlasulja	zeljasta biljka
33.	<i>Fraxinus excelsior</i> (L.)	Bijeli jasen	stablo
34.	<i>Glechoma hederacea</i> L.	Puzava dobričica	zeljasta biljka
35.	<i>Gleditsia triacanthos</i>	Gledičija	stablo
36.	<i>Gymnocladus dioicus</i> (L.) K. Koch.	Gimnoklad	stablo
37.	<i>Ilex aquifolium</i>	Božikovina	gram
38.	<i>Juglans nigra</i>	Crni orah	stablo
39.	<i>Lactuca serriola</i> L.	Divlja salata	zeljasta biljka
40.	<i>Lolium multiflorum</i> Lam.	Višecvjetni ljulj	zeljasta biljka
41.	<i>Lolium perenne</i> L.	Višegodišnji ljulj	zeljasta biljka
42.	<i>Lysimachia nummularia</i> L.	Metiljeva trava	zeljasta biljka
43.	<i>Morus alba</i>	Bijela murva	stablo
44.	<i>Pinus nigra</i>	Crni bor	stablo
45.	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Uskolisni trputac	zeljasta biljka
46.	<i>Plantago major</i> L.	Veliki trputac	zeljasta biljka
47.	<i>Plantago media</i> L.	Srednji trputac	zeljasta biljka
48.	<i>Platanus acerifolia</i>	Javorolisna platana	stablo
49.	<i>Poa annua</i> L.	Jednogodišnja vlasnjača	zeljasta biljka
50.	<i>Polygonum aviculare</i> L.	Ptičji dvornik	zeljasta biljka
51.	<i>Prunella vulgaris</i> L.	Obična celinščica	zeljasta biljka
52.	<i>Senecio vulgaris</i> L.	Obični staračac	zeljasta biljka
53.	<i>Sonchus arvensis</i> L.	Poljski ostak	zeljasta biljka

54.	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	Obična mišjakinja	zeljasta biljka
55.	<i>Taraxacum officinale</i> Web.	Maslačak	zeljasta biljka
56.	<i>Tilia cordata</i>	Srebrnolisna lipa	stablo
57.	<i>Tilia</i> sp.	Lipa	stablo
58.	<i>Tilia tomentosa</i>	Srebrnolisna lipa	stablo
59.	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.	Poljska djetelina	zeljasta biljka
60.	<i>Trifolium repens</i> (L.)	Bijela djetelina	zeljasta biljka
61.	<i>Urtica dioica</i> L.	Obična kopriva	zeljasta biljka
62.	<i>Veronica persica</i> Poir.	Perzijska čestoslavica	zeljasta biljka
63.	<i>Viola odorata</i> L.	Mirisna ljubica	zeljasta biljka

Perivoj je i dom raznovrsnim životinjskim vrstama, posebno pticama. Ovaj biodiverzitet čini perivoj važnim ekosustavom unutar urbanog okruženja Osijeka. U Tablici 2. navedene su ključne vrste ptica koje se mogu naći u perivoju.

Tablica 2. Zabilježene vrste ptica u Perivoju

R.br.	LATINSKI NAZIV	HRVATSKI NAZIV
1.	<i>Anus platyrhynchos</i>	Divlja patka
2.	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Batokljun
3.	<i>Columba palumbus</i>	Golub grivnjaš
4.	<i>Corvus frugilegus</i>	Gačac
5.	<i>Cyanistes caeruleus</i>	Plavetna sjenica
6.	<i>Cygnus color</i>	Crvenokljuni labud
7.	<i>Dendrocopos major</i>	Veliki djetlić
8.	<i>Dendrocopos minor</i>	Mali djetlić
9.	<i>Dendrocopos syriacus</i>	Sirijski djetlić
10.	<i>Fringilla coelebs</i>	Zeba
11.	<i>Larus michahellis</i>	Galeb klaukavac
12.	<i>Larus ridibundus</i>	Riječni galeb
13.	<i>Leipicus medius</i>	Crvenoglavi djetlić
14.	<i>Parus major</i>	Velika sjenica
15.	<i>Passer montanus</i>	Poljski vrabac
16.	<i>Phalacrocorax carbo</i>	Veliki vranac

17.	<i>Serinus serinus</i>	Obična žutarica
18.	<i>Sitta europaea</i>	Brgljaz
19.	<i>Sturnus vulgaris</i>	Čvorak
20.	<i>Turdus merula</i>	Kos

3.3 POTENCIJALNI IZAZOVI USLIJED NEPOŽELJNIH KLIMATSKIH PROMJENA

Klimatske promjene predstavljaju značajan izazov za očuvanje i održavanje urbanih zelenih površina, uključujući i Perivoj.

Sljedeći izazovi mogu imati ozbiljne posljedice za Perivoj:

I. Efekt urbanih toplinskih otoka (engl. Urban Heat Islands)

Efekt urbanih toplinskih otoka se javlja kada urbana područja postanu znatno toplija od okolnih ruralnih područja zbog ljudskih aktivnosti, guste izgradnje i smanjenja zelenih površina. Ovaj fenomen može značajno utjecati na Perivoj:

- **Povećanje temperature:** više temperature mogu uzrokovati toplinski stres kod biljaka, smanjujući njihov vitalitet i otpornost na bolesti i štetočine. To može rezultirati većim potrebama za navodnjavanjem i povećanim rizikom od sušenja biljaka.
- **Kvaliteta zraka:** više temperature pridonose povećanju razine ozona na tlu, što može negativno utjecati na zdravlje biljaka i posjetitelja.
- **Korisnička iskustva:** povišene temperature mogu smanjiti ugodnost boravka, što može smanjiti broj posjetitelja, posebno tijekom ljetnih mjeseci.

Perivoj ima značajnu ulogu u smanjenju efekta urbanih toplinskih otoka i poboljšanju mikroklimatskih uvjeta u okolnom prostoru. Ključni načini na koje perivoj doprinosi hlađenju:

1. **Sjenovita stabla i vegetacija:** stabla u perivoju stvaraju hladovinu koja smanjuje temperaturu tla i zraka u njihovoj neposrednoj blizini. Krošnje drveća apsorbiraju sunčevu energiju i reflektiraju manji dio topline, čime smanjuju količinu zračenja koje doseže površinu. Time se direktno smanjuju temperature u perivoju i oko njega.
2. **Transpiracija i evapotranspiracija:** biljke u perivoju, posebno stabla i tratine, procesom transpiracije ispuštaju vodu u atmosferu, čime hlade zrak. Evapotranspiracija (kombinacija isparavanja vode iz tla i transpiracije biljaka) stvara učinak prirodnog hlađenja jer voda isparava i odvodi toplinu iz zraka, smanjujući ukupnu temperaturu.

3. **Zelene površine umjesto asfalta:** travnjaci i grmovi imaju manji kapacitet apsorbiranja i zadržavanja topline u usporedbi s asfaltiranim površinama i betonom. Zeleni parkovni prostori reflektiraju manje sunčevog zračenja i zadržavaju manje topline, čime smanjuju efekt urbanih toplinskih otoka.
4. **Protok zraka i prirodna ventilacija:** perivoj omogućuje slobodan protok zraka kroz otvorene zelene površine, čime se smanjuje stagnacija toplog zraka u urbanom prostoru. Vegetacija u perivoju također pomaže smanjenju temperature okolnih površina kroz povoljnu ventilaciju i cirkulaciju zraka.
5. **Izolacija toplinskih površina:** Perivoj kao zeleni prostor pomaže u izolaciji okolnih zgrada i asfaltiranih površina od sunčevog zračenja. Time smanjuje temperaturu tih površina te doprinosi općem smanjenju toplinske akumulacije u okolini.

Zahvaljujući ovim prirodnim mehanizmima, Perivoj značajno doprinosi ublažavanju toplinskog stresa u urbanom okruženju, stvarajući zdravije i ugodnije uvjete za život stanovnika i posjetitelja.

II. Urbane i bujične poplave

Intenzivne, kratkotrajne ekscesivne oborine karakteristične za klimatske promjene, koje su u posljednje vrijeme sve češće za područje Grada Osijeka, mogu uzrokovati urbane poplave, što predstavlja značajan rizik za Perivoj:

- **Erozija tla:** velike količine vode u kratkom vremenu mogu uzrokovati eroziju tla, što može oštetiti travnjake, gredice i druge zelene površine.
- **Oštećenje infrastrukture:** poplave mogu oštetiti staze, urbanu opremu i sustave odvodnje, što zahtijeva skupe i dugotrajne popravke.
- **Zadržavanje vode:** povećane količine oborina mogu uzrokovati zadržavanje vode, što može dovesti do propadanja korijena biljaka i pojave bolesti uzrokovanih prekomjernom vlagom.

Perivoj ima i važnu ulogu u ublažavanju posljedica urbanih i bujičnih poplava, te može doprinijeti smanjenju rizika od ovih poplava na način:

1. **Upijanje oborinskih voda:** zeleni prostori perivoja, uključujući travnjake i grmove, djeluju kao prirodni upijači kišnice. Zemlja i vegetacija upijaju i filtriraju vodu, čime se smanjuje površinski otjecaj vode prema urbanim dijelovima s tvrdom infrastrukturom (poput cesta i pločnika). Ovaj proces pomaže u sprječavanju nakupljanja vode i preopterećenja gradskog kanalizacijskog sustava.
2. **Smanjenje površinskog otjecanja:** zbog svoje permeabilne površine, perivoj usporava brzinu otjecanja oborinskih voda prema okolnim područjima. U slučaju bujičnih poplava, vegetacija i tlo u perivoju mogu zadržati dio vode i spriječiti njezino brzo prelijevanje u gradska područja koja su podložnija poplavama zbog nepropusnih površina poput asfalta i betona.

3. **Prirodna retencija vode:** perivoj može djelovati kao prirodni rezervoar vode, zadržavajući veće količine oborinskih voda u tlu tijekom intenzivnih kiša. Ovaj proces ublažava pritisak na gradske vodne sustave i smanjuje rizik od poplava u nižim urbanim zonama. Travnjaci i otvorene zelene površine omogućuju bolje upijanje i retenciju vode u usporedbi s urbaniziranim površinama.
4. **Infiltracija podzemnih voda:** zeleni prostori perivoja omogućuju bolju infiltraciju vode u podzemne slojeve tla, čime se doprinosi prirodnom obnavljanju zaliha podzemnih voda. Ova funkcija perivoja pomaže u stabilizaciji vodnog režima područja i sprječavanju preopterećenja oborinskih voda koje mogu dovesti do poplava.
5. **Smanjenje efekta nepropusnih površina:** u urbanim sredinama, velike nepropusne površine poput cesta, zgrada i parkirališta sprječavaju upijanje vode, što dovodi do povećanog rizika od poplava. Perivoj, sa svojom površinom pokrivenom vegetacijom i prirodnim tлом, smanjuje ovaj efekt i omogućuje vodama da se prirodno odvede i upijaju.
6. **Ekološki benefiti:** uz izravno smanjenje poplavnih rizika, perivoj svojim biljnim pokrovom doprinosi ekološkoj stabilnosti. Vegetacija pomaže u zaštiti tla od erozije, a drveće i grmovi mogu usporiti i smanjiti brzinu otjecanja vode, čime se dodatno smanjuje intenzitet poplava.

Kroz ove mehanizme, Perivoj ima bitnu ulogu u zaštiti urbanog okoliša od bujičnih i urbanih poplava te u održavanju stabilnog vodnog režima. Održavanje i daljnje unapređenje zelene infrastrukture Perivoja bit će ključno za suočavanje s izazovima klimatskih promjena i intenzivnijim oborinama.

III. Snažni vjetrovi

Promjene u smjeru i intenzitetu vjetrova također mogu predstavljati izazov za Perivoj:

- **Oštećenje drveća i biljaka:** snažni vjetrovi mogu lomiti grane, rušiti stabla i oštećivati druge biljne vrste, što može značajno narušiti strukturu i estetiku.
- **Sigurnost posjetitelja:** rušenje drveća i lomljenje grana može predstavljati ozbiljan rizik za sigurnost posjetitelja, posebno tijekom ekstremnih vremenskih uvjeta.
- **Povećana potreba za održavanjem:** nakon oluja i jakih vjetrova bit će potrebne dodatne mjere održavanja i čišćenja kako bi se osigurala sigurnost i estetika.

Klimatske promjene donose niz izazova koji mogu značajno utjecati na Perivoj. Upravljanje ovim izazovima zahtijeva proaktivne mjere i planiranje, uključujući unapređenje zelene infrastrukture, implementaciju sustava održivog navodnjavanja, te razvoj strategija za zaštitu od ekstremnih vremenskih uvjeta. Samo kroz pažljivo planiranje i kontinuirano prilagođavanje moguće je osigurati dugoročnu održivost i otpornost Perivoja u sve promjenjivijim klimatskim uvjetima.

Perivoj ima i ulogu u smanjenju negativnih učinaka snažnih vjetrova u urbanom okruženju. Zbog svoje vegetacijske strukture i oblikovanja, djeluje kao prirodna barijera protiv vjetra i poboljšava mikroklimatske uvjete u okolnom prostoru na način:

1. **Smanjenje brzine vjetra:** visoka stabla, posebno kada su zasađena u skupinama ili u linijama, djeluju kao fizička barijera koja smanjuje brzinu vjetra. Krošnje drveća usporavaju i difuziraju vjetar, čime ublažavaju njegovo djelovanje na otvorene prostore i zgrade u neposrednoj blizini perivoja.
2. **Preusmjeravanje i disperzija vjetra:** vegetacija u perivoju ne samo da usporava vjetar, već i preusmjerava njegov smjer, čime se smanjuje njegova koncentracija u određenim područjima. Guste krošnje i grmlje pomažu raspršiti snažne nalete vjetra, smanjujući njihov intenzitet na razini tla i oko zgrada.
3. **Mikroklimatska stabilizacija:** zbog svoje strukture i rasporeda, vegetacija u perivoju stvara stabilniju mikroklimu, smanjujući ekstremne uvjete povezane sa snažnim vjetrovima. Smanjenje brzine vjetra i preusmjeravanje strujanja doprinosi povećanju ugođe za posjetitelje i smanjenju opterećenja na okolne građevine.
4. **Zaštita od erozije tla uzrokovane vjetrom:** drveće i grmlje u perivoju ne samo da štite urbani prostor od vjetra, već također pomažu u smanjenju erozije tla koju vjetar može izazvati. Korijeni biljaka učvršćuju tlo, dok krošnje smanjuju izloženost tla snažnim vjetrovima.

Perivoj djeluje kao važan element zelene infrastrukture grada, pružajući prirodnu zaštitu od vjetra i poboljšavajući kvalitetu urbanog života. Njegova funkcija u smanjenju učinaka snažnih vjetrova ključna je za održavanje ugodnih i stabilnih uvjeta u okolnim urbanim prostorima. Slika 24. u poglavlju 4.4. Snimanje područja i primijenjena metodologija snimanja prikazuje kartu na kojoj je vidljiv indeks izloženosti vjetru pojedinog dijela Perivoja.

3.4 URBANISTIČKI KONTEKST

Perivoj kralja Tomislava, smješten u gradskoj četvrti Tvrđa u Osijeku, zauzima središnje mjesto unutar urbanističke strukture grada i predstavlja najvažniji zeleni prostor na području Osijeka. Urbanistički koncept perivoja usklađen je s povijesnim, kulturnim i prirodnim značajem ovog prostora, što je omogućilo njegovu integraciju unutar urbanog tkiva i razvoj specifičnih prostorno-funkcionalnih odnosa.

Kontaktne zone predstavljaju prostorne cjeline koje neposredno okružuju Perivoj i imaju važan utjecaj na njegov identitet, korištenje i integraciju u urbani prostor. One su izvan samog Perivoja, ali s njim funkcionalno, oblikovno ili vizualno povezane. U kontaktne zone Perivoja kralja Tomislava ubrajaju se:

- **Zapadna kontaktna zona.** Predstavlja prijelaz iz urbanog dijela grada prema zelenim površinama. Šetalište Vjekoslava Hengla i Ulica Kardinala Alojzija Stepinca u ovoj zoni služi kao prometna arterija, ali je perivoj s ovom stranom u vizualnom dijalogu s povijesnim objektima i urbanim dijelom grada. Perivoj graniči s Mažuranićevim vijencem, gdje se nalazi niz važnih građevina s početka 20. stoljeća, djela poznatih arhitekata. Među njima su kuća Becker (Wranka i Graff, 1922.), kuća Katanac (Aksmanović, 1930.), kuća Struppi (1925.), kuća Govorkovich (Dlouhy), te zgrade poput "Arhitekt" (P+2) i poslovna zgrada "Elektroslavonije". Također, zapadna kontaktna zona obuhvaća ulaz na pješački most preko Drave, što povezuje Perivoj s drugim dijelovima grada.
- **Sjevern kontaktna zona.** Sjeverna granica proteže se uz Dravsku promenu, poznatu kao Šetalište kardinala Šepera. Ova zona direktno povezuje Perivoj s rijekom Dravom, čime se naglašava funkcionalna, oblikovna i konceptualna povezanost perivoja s vodenim krajolikom i gradskom šetnicom.
- **Južna kontaktna zona.** Na južnoj strani, Perivoj je omeđen Europskom avenijom, ulicom s lipovim drvoredom. Ova zona ujedno je povezana s obližnjim parkovima, poput Parka kralja Petra Krešimira IV. i Parka kralja Držislava, koji čine dio šireg zelenog sustava Osijeka.
- **Istočna kontaktna zona.** Na istoku, Perivoj graniči s Tvrdom, povijesnom jezgrom bogatom arhitektonskim, kulturnim i povijesnim sadržajima. Ova zona nudi slojevite mogućnosti funkcionalne povezanosti Perivoja s Tvrdom, koja ima značajan kulturni i urbani potencijal. U blizini je i Ulica Kralja Petra Svačića koja kroz Tvrdu omogućuje perivoju povezivanje s ključnim urbanim dijelovima grada, a sama ulica služi kao ulazna točka za posjetitelje Tvrd, ali i perivoja.

Perivoj se sastoji od slobodnih pejzažnih formi, aleja i drvoreda, razvijenih na terenu čija je orografija oblikovana povijesnim promjenama (prvo izgradnje, a zatim rušenja fortifikacijskih utvrda).

Podjela Perivoja odnosi se na unutarnju strukturu samog prostora, te je rezultat različitih povijesnih faza uređenja, funkcionalnih namjena i prostorno-oblikovnih karakteristika. Perivoj je podijeljen na tri cjeline:

1. **Zapadni dio** (Slika 4.) predstavlja najstariji parkovni segment iz 19. stoljeća. Ovaj dio perivoja karakterizira veća koncentracija autohtonih vrsta drveća i grmlja, s naglaskom na zaštitu prirodne vegetacije. Sadrži i manji broj klupa i mjesta za odmor, čime služi kao mirnija zona za opuštanje. Pejzažno, zapadni dio zadržava karakter starijih parkova, s nepravilnim rasporedom vegetacije.

Slika 4. Najstariji istočni dio Perivoja s ostacima povijesnog vrta

- 2. Središnji dio** (Slika 5.) je naknadno dodan, a sadrži sportska igrališta. Predstavlja glavnu os okupljanja, s naglašenom prisutnošću aleja i pravilno zasađenih drvorednih formacija. Ovdje se nalaze najvažniji elementi za javnu upotrebu, uključujući klupe, igrališta i prostore za rekreaciju. Ovaj dio perivoja naglašava socijalnu funkciju parka, a ujedno je najprometniji dio perivoja.

Slika 5. Središnji dio Perivoja sa športskim terenima i šetnicom

- 3. Istočni dio** (Slika 6.) uključuje travnate površine, slobodne pejzažne forme i sportska igrališta, smještene na području nekadašnjeg fortifikacijskog sustava Tvrđe.

Slika 6. Zapadni otvoreni prostor Perivoja

Unutar granica zaštite su i višestambena zgrada P+10 “Drava”, zgrada P+2 “Arhitekt”, Poslovna zgrada “Elektroslavonije”, zgrada Tenis kluba sa terasom, zgrada sa parkiralištem Veslačkog kluba “Iktus-Saponija”, poslovna zgrada “Osimpex”.

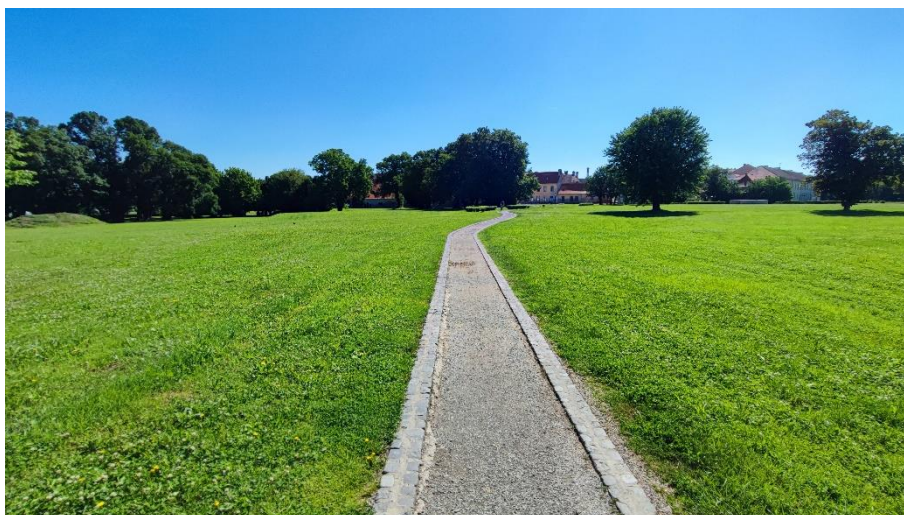
Perivoj kralja Tomislava je prostorno integriran unutar Osijeka te mu gravitira cijelo gradsko područje, a posebice iz gradskih Tvrđe, Gornjeg grada i Donjeg grada. Pristup perivoju omogućen je putem nekoliko glavnih ulaza s različitih strana, čime se osigurava lako kretanje i povezivanje s okolnim dijelovima grada.

4 TIPOVI KORIŠTENJA

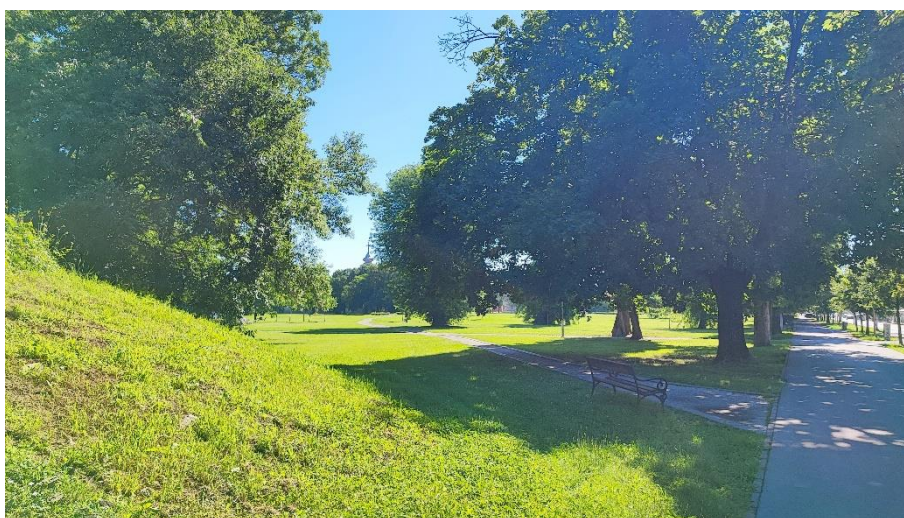
Perivoj predstavlja prostranu travnatu površinu s dječjim igralištima, stazama koje povezuju Europsku aveniju i Tvrđu, te sportskim terenima.

Perivoj kralja Tomislava je bitan element grada Osijeka poznatog po zelenilu i parkovima. Zajedno s parkom Petra Krešimira IV i Parkom kralja Držislava čini linearnu, zelenu liniju grada te su zajedno poveznica Gornjeg grada, Tvrđe i Donjeg grada, navodi Pegan i sur. (2002.).

Prema Gucunski (2002.) najistočniji njegov dio predstavlja veliki travnjak na kojem rastu javori (*Acer dasycarpum* Ehrh), poredani kosim i okomitim pravcima, dok staze između njih služe kao komunikacije koje spajaju u jednom smjeru Ulicu Europske avenije s Tvrdom (Slika 7.), a u drugom smjeru s Dravom (Slika 8.). Na sjeverozapadnom dijelu travnjaka nalazi se dječje igralište poznato kao "Drvengrad" (Slika 9.). Preostala velika travnata površina nije adekvatno iskorištena.

Slika 7. Staza kao komunikacija između Ulice Europske avenije i Tvrđe

Slika 8. Staza kao komunikacija između Ulice Europske avenije i Drave

Slika 9. Dječje igralište - "Drvengrad"

Široka ravna staza od asfalta, koja je izgrađena kao prilaz od Europske avenije prema Veslačkom klubu "Iktus", ne usklađuje se s oblikovnosti Perivoja, posebno u odnosu na karakteristično vijugavo uzvišenje (Slika 10.). Duž gornjeg ruba uzvišenja, prati krivudavu liniju jednoredno posađenih gimnoklada (*Gymnocladus dioica* (L.) K. Koch) i crnih oraha (*Juglans nigra*). Taj jednoredni drvoređ spada među najstarije stanovnike Perivoja, djeluje impozantno, iako su se neki primjerci u međuvremenu osušili.

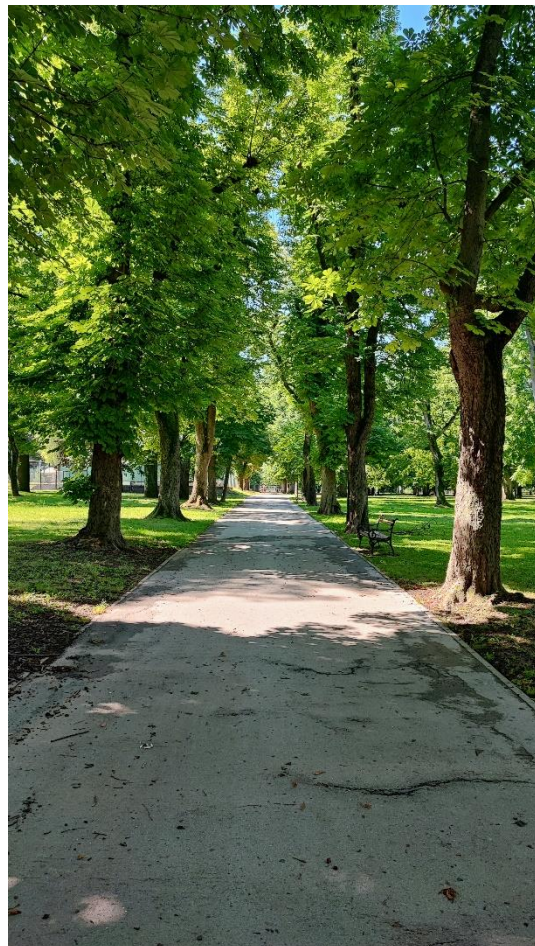

Slika 10. Staza kao prilaz od Europske avenije prema Veslačkom klubu "Iktus"

Idući od Europske avenije pokraj poslovne zgrade "Osimpex" (Slika 11.) nalazi se stoljetna šetnica divljeg kestena (*Aesculus hippocastanum*) (Slika 12.), čije su velike krošnje stvorile gusti krov, pa pružaju u vrućim danima jednu od najugodnijih šetnji u Perivoju.

Slika 11. Poslovna zgrada “Osimpex”

Slika 12. Šetnica divljeg kestena (lijevo- s južne strane; desno- sa sjeverne strane)

Na sjevernoj strani Perivoj završava Šetalištem kardinala Franje Šepera (Slika 13.). To je šetalište uz desnu obalu Drave, obogaćeno zelenilom grmolikih zimzelenih vrsta u velikim kamenim žardinjerama, i nizom kamenih klupa za odmor.

Slika 13. Šetalište kardinala Franje Šepera

Na travnjaku krajnjeg istočnog dijela Perivoja uz Šetalište kardinala Franje Šepera (Slika 14.) i dalje stoji granitni secesijski zdenac koji je grof Pavao Pejačević poklonio Gradskom perivoju krajem 19. stoljeća (Slika 15.).

Slika 14. Travnjak krajnjeg istočnog dijela Perivoja uz Šetalište kardinala Franje Šepera

Slika 15. Granitni secesijski zdenac

Unutar Perivoja, na sjeveru od teniskog igrališta, diskretno skriven od očiju prolaznika, nalazi se mali povijesni spomenik koji je bio zanemaren nakon Drugog svjetskog rata sve do uspostave hrvatske države, kada je obnovljen. Uz spomenik na kojem piše: „Ova je lipa zasađena 6. rujna 1925. godine u spomen hiljadu-godišnjice hrvatskog kraljevstva“ (Slika 16.), nalazi se jedna usamljena lipa (Slika 17.) koja se razlikuje od svih ostalih lipa u Perivoju, jer se već od podnožja grana u tri stabla. Lipu građani zovu Henglova lipa, po tadašnjem, vrlo omiljenom, gradonačelniku Henglu, navodi Gucunski (2002).

Perivoj kralja Tomislava koristi širok raspon korisnika, od lokalnog stanovništva do turista i posjetitelja iz cijeloga grada. Primarni korisnici su stanovnici Osijeka svih dobnih skupina, uključujući:

- obitelji s djecom koje dolaze na rekreaciju i igranje na dječjim igralištima,
- šetači i rekreativci koji koriste uređene staze za šetnje, jogging ili vožnju bicikla,
- vlasnici kućnih ljubimaca koji perivoj koriste za šetnje sa psima,
- sportaši i rekreativci koji posjećuju sportske terene, osobito teniska igrališta i prostor Veslačkog kluba,
- učenici, studenti i znanstvenici koji dolaze u edukativne svrhe kako bi proučavali biljni i životinjski svijet Perivoja te njegove povijesne i kulturne aspekte,
- turisti i posjetitelji zainteresirani za kulturno-povijesne znamenitosti i prirodne ljepote.

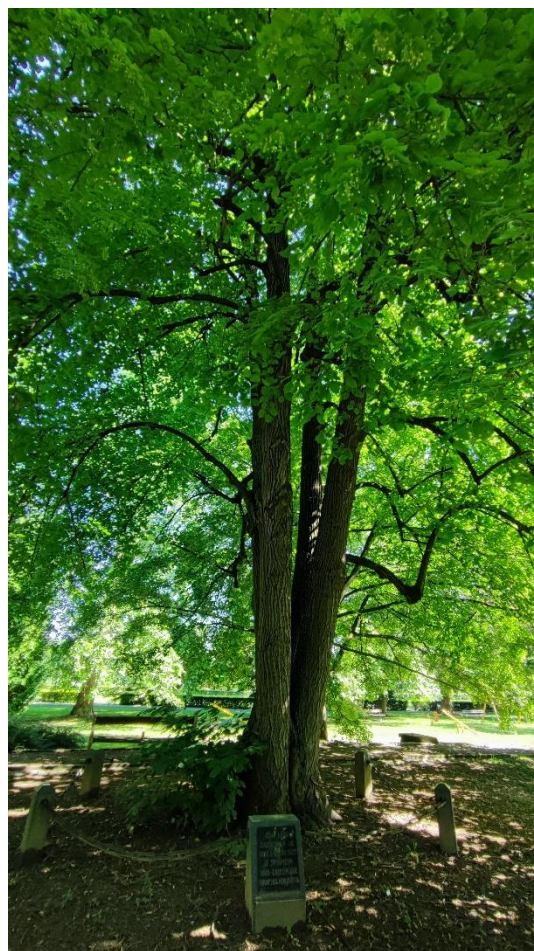
Povremene aktivnosti obuhvaćaju:

- **Kulturna događanja i manifestacije** – Povremeno se u Perivoju održavaju koncerti na otvorenom, likovne kolonije i druge kulturne manifestacije, ovisno o sezoni i interesu zajednice.
- **Edukativni programi** – Povremeno organizirane školske ekskurzije, stručna vodstva i znanstvene studije, koje provode osnovne i srednje škole, fakulteti, te Javna ustanova.

- **Sezonske sportske aktivnosti** – Povremeno se u Perivoju odvijaju turniri i sportski susreti na uređenim sportskim terenima.
- **Popis događanja u 2024. godini:**
 - Trening na otvorenom (ožujak),
 - Večer vina i umjetnosti (svibanj i srpanj).

Slika 16. Natpis na spomeniku uz spomen-stablo

Slika 17. Spomen-stablo

4.1 KULTURNO – POVIJESNE ZNAČAJKE

Perivoj je ključna značajka u središtu grada Osijeka, koja je tijekom vremena prolazila kroz brojne promjene kako u svom izgledu tako i u svrsi. Tijekom vremena, Perivoj je mijenjao svoje nazive, često pod utjecajem promjene vlasti.

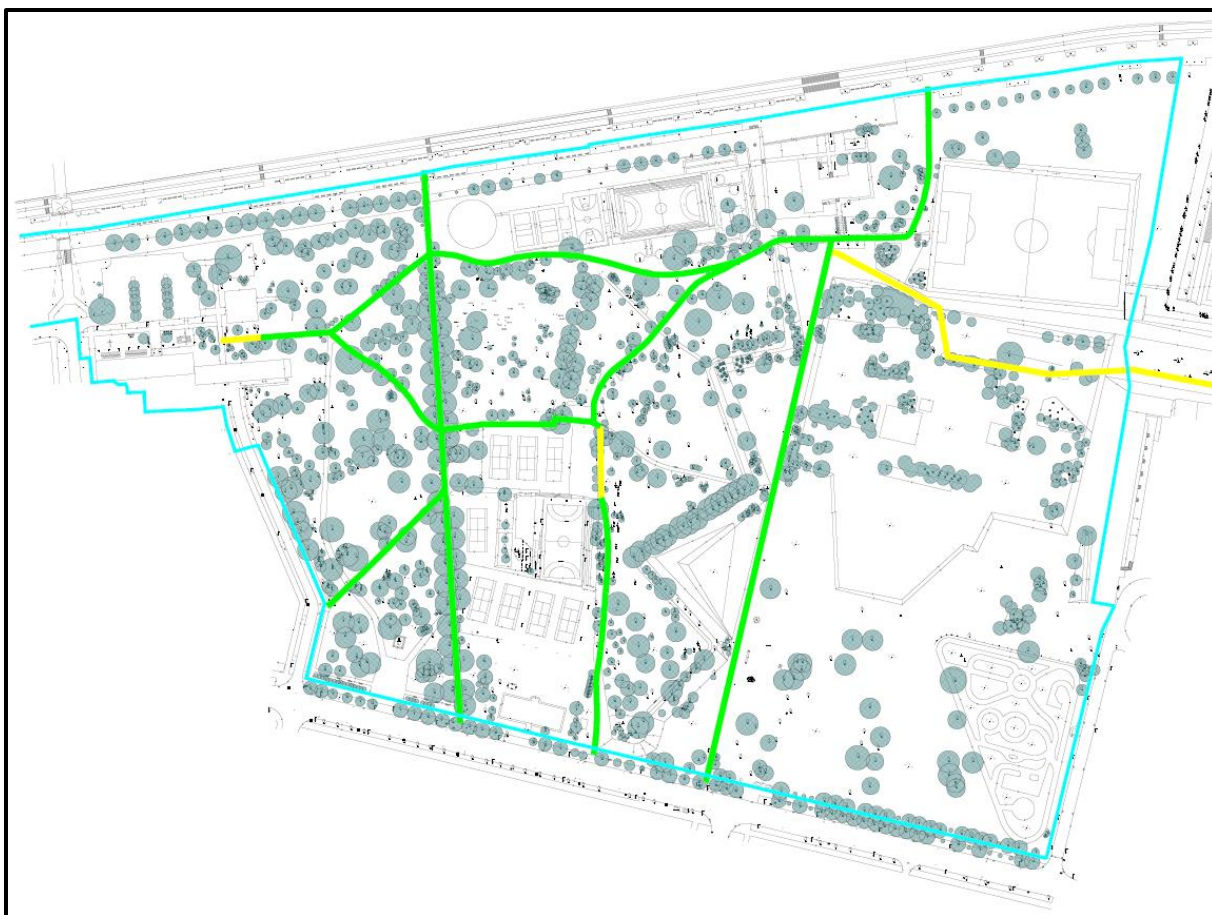
Prema Rješenju Republičkog zavoda za zaštitu prirode iz 1973. godine Perivoj je oblikovan 1811. godine u slobodnom engleskom stilu, osnovao ga je zapovjednik osječke tvrđave pukovnik Volkmann, te se u prvo vrijeme zvao Pukovnijski vrt. Do 1925. godine nosio je naziv Pukovnijski vrt, ali je nakon proslave 1000. godišnjice hrvatskog kraljevstva promijenio ime u Tomislavovo šetalište, kada je postavljen spomenik kralju Tomislavu i zasađena lipa kao spomen-drvo. Za vrijeme jugoslavenske ere naziv je bio Park kulture, dok je 1992. godine vraćen naziv Perivoj kralja Tomislava. Danas je to najveći i najstariji perivoj u Osijeku.

4.2 OBLIKOVNA OSNOVA

Perivoj je oblikovan u slobodnom engleskom stilu, što je značajan element njegove estetske i hortikulture vrijednosti. Ovaj stil, koji se također naziva i pejzažnim ili romantičnim stilom, nastao je u Engleskoj u 18. stoljeću kao reakcija na formalne vrtove baroknog razdoblja. Karakterizira ga prirodan i neformalan izgled, što je suprotno od strogo simetričnih i geometrijskih oblika francuskih vrtova. U Perivoju se ovo očituje kroz nepravilne oblike staza i travnjaka, koji stvaraju dojam prirodnog krajolika.

Staze u perivoju prate prirodne konture terena, vijugajući kroz prostor bez stroge geometrije. Ovaj pristup stvara dojam spontanosti i prirodnosti, potičući posjetitelje na istraživanje različitih dijelova. Oblikovna osnova Perivoja kralja Tomislava temelji se na planskom rasporedu staza, organizaciji prostora i specifičnim elementima kao što su arhitektonske komponente, raspored dendroflora (drveća i grmlja) te travnate površine. Ove komponente zajedno čine stilski i prostorni okvir Perivoja.

Perivoj kralja Tomislava obilježavaju stalne promjene kroz vrijeme i prostor, odražavajući povijesne i suvremene urbanističke i krajobrazne trendove. Slika 18. prikazuje tlocrt dijela Perivoja.

Slika 18. Tlocrt dijela Perivoja kralja Tomislava (izvor: Manojlović, 2018.)

Cijeli prostor Perivoja kralja Tomislava oblikovan je kroz kombinaciju slobodnih i formalnih kompozicijskih elemenata, što ga čini raznolikim i atraktivnim za različite namjene.

Promatrajući Perivoj s oblikovne osnove, možemo ga podijeliti na pet oblikovno i tematski različitih cjelina:

1. Dio na kat. čestici broj 5690, uz Šetalište Kardinala Franje Šepera, koji je u naravi travnjak s nekoliko stabala od kojih su starija stabla naznaka oblikovnosti prostora i gdje je smješten secesijski zdenac. Ovaj se dio Perivoja unutar dokumenata naziva Park Otona Župančića i Park uz secesijski zdenac.
2. Drvored lipa (*Tilia cordata* Mill. i *Tilia platyphyllos* Scop.) u Ulici kardinala Alojzije Stepinca
3. Središnji, najstariji dio Perivoja koji je ujedno i najvrjedniji i prema sadržaju skulptura i povijesnih objekata i prema sastavu biljnog materijala.
4. Sportski dio gdje se nalaze teniski tereni, igrališta za odbojki i košarku, dječje igralište i zgrada Iktusa

5. Brisani prostor uz Tvrđu koji u naravi predstavlja livadu i osigurava vidljivost Tvrđe kao zasebnog i vrlo važnog dijela povijesnog nasljeđa grada Osijeka.

Perivoj je opremljen urbanom opremom koja uključuje klupe, koševе za smeće, rasvjetu. Osim toga, u Perivoju se nalaze arhitektonski elementi, uključujući:

- secesijski zdenac,
- spomenik sa spomen-lipom u spomen tisućite godišnjice hrvatskog kraljevstva,
- spomen kosturnica i spomenik palim borcima NOR-a.

Navedeni elementi dodatno obogaćuju prostor i čine ga privlačnim za posjetitelje.

Održavanje zahtijeva kontinuirano ulaganje i prilagodbu kako bi se osigurala njegova dugoročna održivost i funkcionalnost.

5 UPRAVLJANJE

5.1 Vizija područja

Perivoj kralja Tomislava je povijesni i javni perivojni prostor koji pruža visokovrijedni ugođaj prirodnosti unutar urbanog tkiva za cijelo gradsko područje.

5.2 Teme plana upravljanja

Međusektorskom analizom hortikulturnih, krajobraznih, bioekoloških, kulturnih, društvenih i posjetiteljskih vrijednosti i potencijala zaštićenog područja spomenika parkovne arhitekture Perivoja, a u duhu vizije upravljanja te uzimajući u obzir širi kontekst njegovog prostornog okruženja, identificirane su tri prioritetne upravljačke teme:

Tema A: OČUVANJE I ZAŠTITA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

Tema B: UPRAVLJANJE POSJEĆIVANJEM, EDUKACIJA I INTERPRETACIJA

Tema C: RAZVOJ KAPACITETA JAVNE USTANOVE I SURADNJA S DIONICIMA

5.2.1 Tema A: OČUVANJE I ZAŠTITA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

5.2.1.1 Evaluacija

Perivoj kralja Tomislava ima višestruku i ključnu ulogu za grad Osijek. Kao najveći i najvažniji gradski park, predstavlja središnji javni prostor koji gravitira čitavom gradskom području. Njegova funkcija nije isključivo rekreativna – perivoj djeluje i kao kulturno-povijesno središte, mjesto edukacije, socijalne interakcije te kao bitan element zelene infrastrukture koji pridonosi urbanoj održivosti i otpornosti grada.

Perivoj pruža stanovnicima i posjetiteljima prostor za opuštanje, rekreaciju i uživanje u prirodi unutar gustog urbanog tkiva. Istovremeno, ima značajnu ulogu u očuvanju bioraznolikosti, budući da na njegovom prostoru obitava više od 90 biljnih vrsta (uključujući drveće, grmlje i zeljaste biljke), kao i preko 30 vrsta ptica, što ga čini važnim urbanim ekosustavom. Detaljan pregled biljnog i životinjskog sastava prikazan je u poglavlju 3.2 VEGETACIJSKI POKROV I ŽIVOTINJSKE VRSTE.

Snimanje provedeno u listopadu 2021. godine pomoću multispektralnog senzora (R, G, B, RE i NIR dijelovi spektra) sa bespilotne letjelice omogućilo je objektivnu i prostorno preciznu analizu vegetacije. Dobiveni podaci o vegetacijskim indeksima (NDVI - engl. *Normalized Difference Vegetation Index* (Slika 19.) i BI - engl. *Brightness Index* (Slika 20.)), insolaciji (Slika 21.) i izloženosti vjetru (Slika 22.),

potvrđuju raznolikost vegetacijskog pokrova, ali i ukazuju na varijabilno stanje vitaliteta biljnih sastojaka, posebno drvenastih.

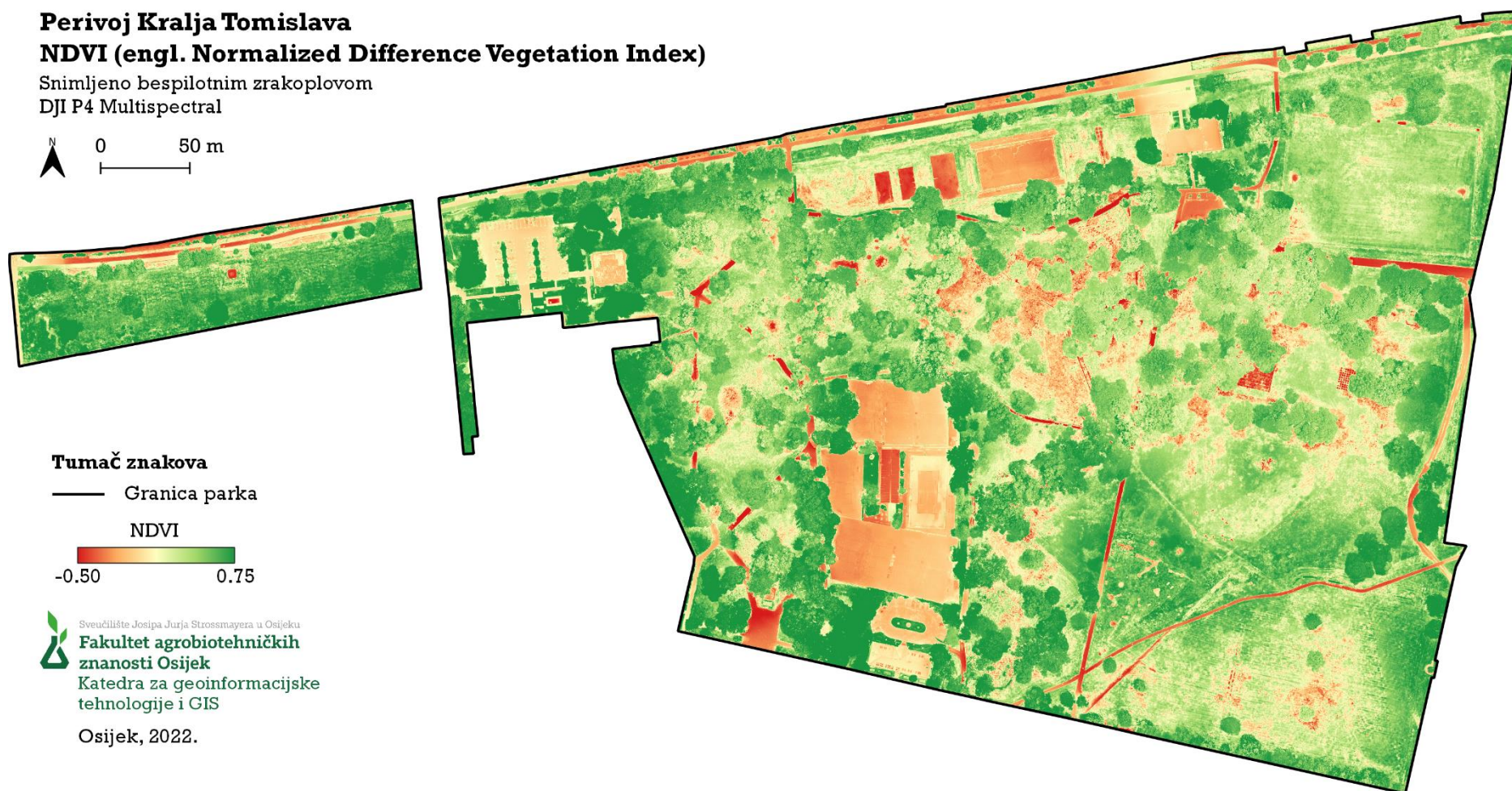
Vitalitet dendrološkog materijala u Perivoju trenutačno se ocjenjuje kao slab, s izraženim znakovima starenja i smanjenog zdravstvenog stanja stabala. Zbog toga su potrebne ciljane, stručno utemeljene intervencije, uključujući postupnu zamjenu oštećenih i rizičnih stabala. Prilikom odabira novih vrsta preporučuje se korištenje kultivara prilagođenih urbanim i klimatskim uvjetima današnjice, uz izbjegavanje vrsta podložnih čestim bolestima i štetnicima (npr. zamjena šimšira prikladnijim vrstama sličnih karakteristika).

Urbana oprema u Perivoju trenutačno ne odgovara potrebama korisnika – niti količinom i kvalitetom, a ni vizualnom usklađenošću. Potrebno je definirati i standardizirati izgled i tipologiju opreme (klupe, koševi za otpad i pseći izmet, informativne ploče, rasvjeta, zaštite za stabla, itd.), uz preporuku izradu tehničkih nacрта i specifikacija kako bi se izbjegla nekontrolirana kataloška nabava.

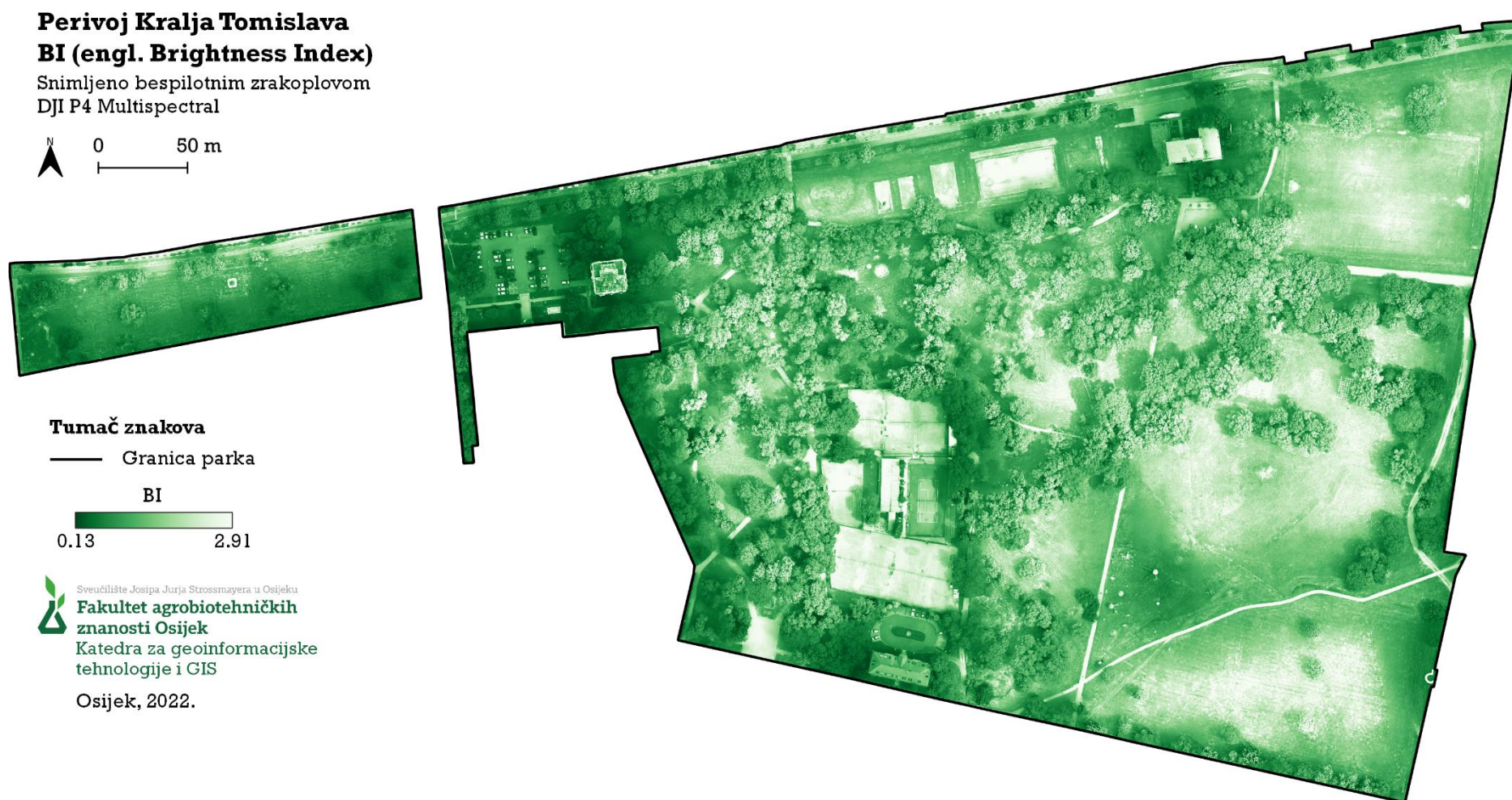
Također, nedostatak sustava za automatsko navodnjavanje otežava održavanje vegetacije, posebno tijekom sušnih razdoblja. Potrebno je razmotriti održivo i ekonomski isplativo rješenje koje bi unaprijedilo sustav zalijevanja i pridonijelo učinkovitijem upravljanju zelenilom.

Planirana poboljšanja trebaju biti usmjerena na očuvanje autentičnosti prostora, unapređenje njegove funkcionalnosti i dugoročno očuvanje identiteta Perivoja kao dijela kulturnog i prirodnog naslijeđa grada Osijeka.

Za svaki zahvat u prostoru nužno je izraditi stručnu podlogu koja će sadržavati točnu inventarizaciju stanja, biti sukladna važećim zakonskim propisima i uključivati tehničke uvjete – poput tipa mehanizacije, ograničenja opterećenja i pristupa na određenu površinu. Za odabrane objekte i povijesne elemente unutar perivoja, potrebno je izraditi i konzervatorske studije.

Slika 19. Vegetacijski indeks NDVI koji ukazuje na zdravlje vegetacije unutar Perivoja.

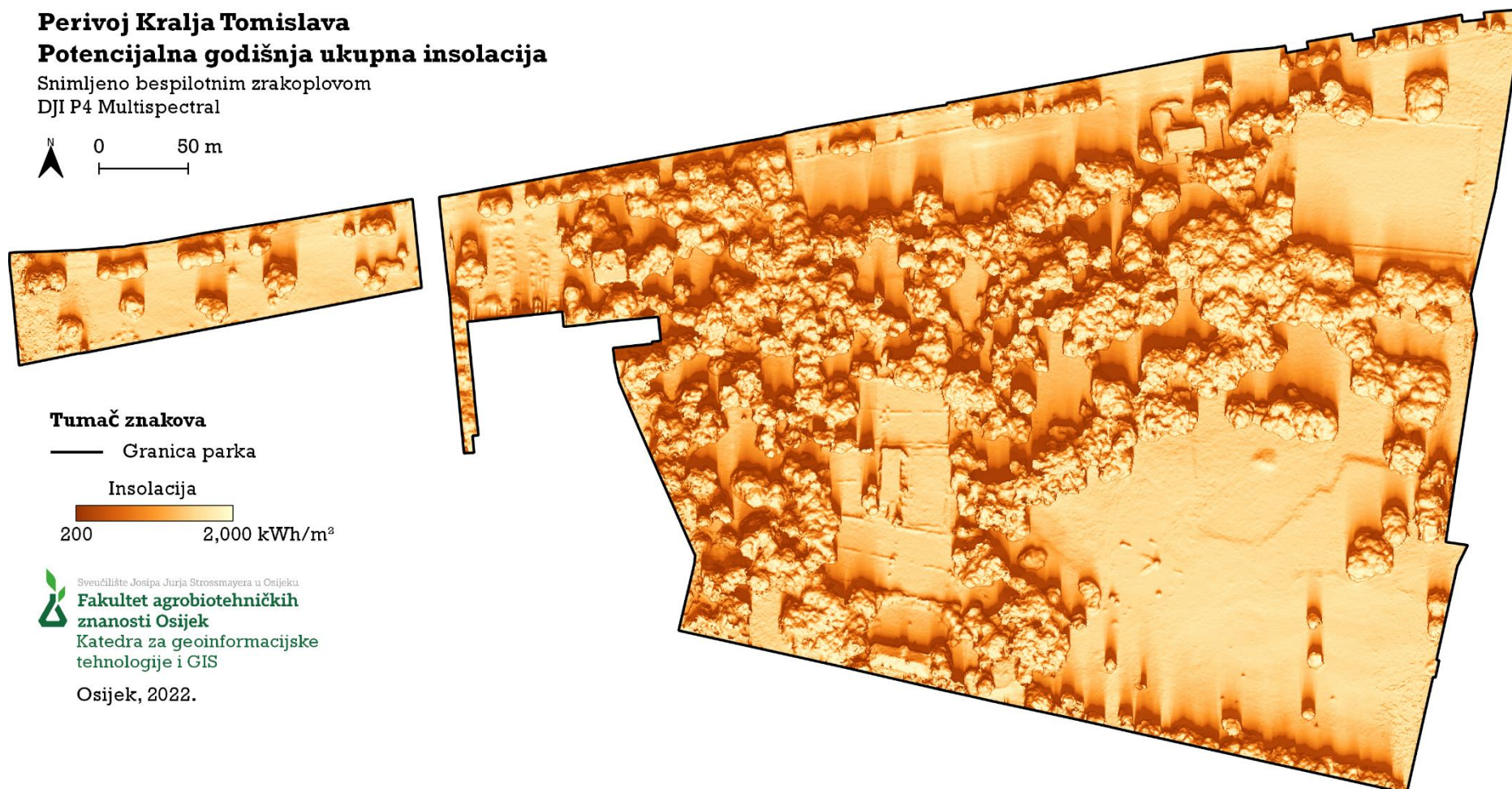
Slika 20. Spektralni indeks BI koji ukazuje na prisutnost tla.

Perivoj Kralja Tomislava

Potencijalna godišnja ukupna insolacija

Snimljeno bespilotnim zrakoplovom

DJI P4 Multispectral

Tumač znakova

— Granica parka

Insolacija

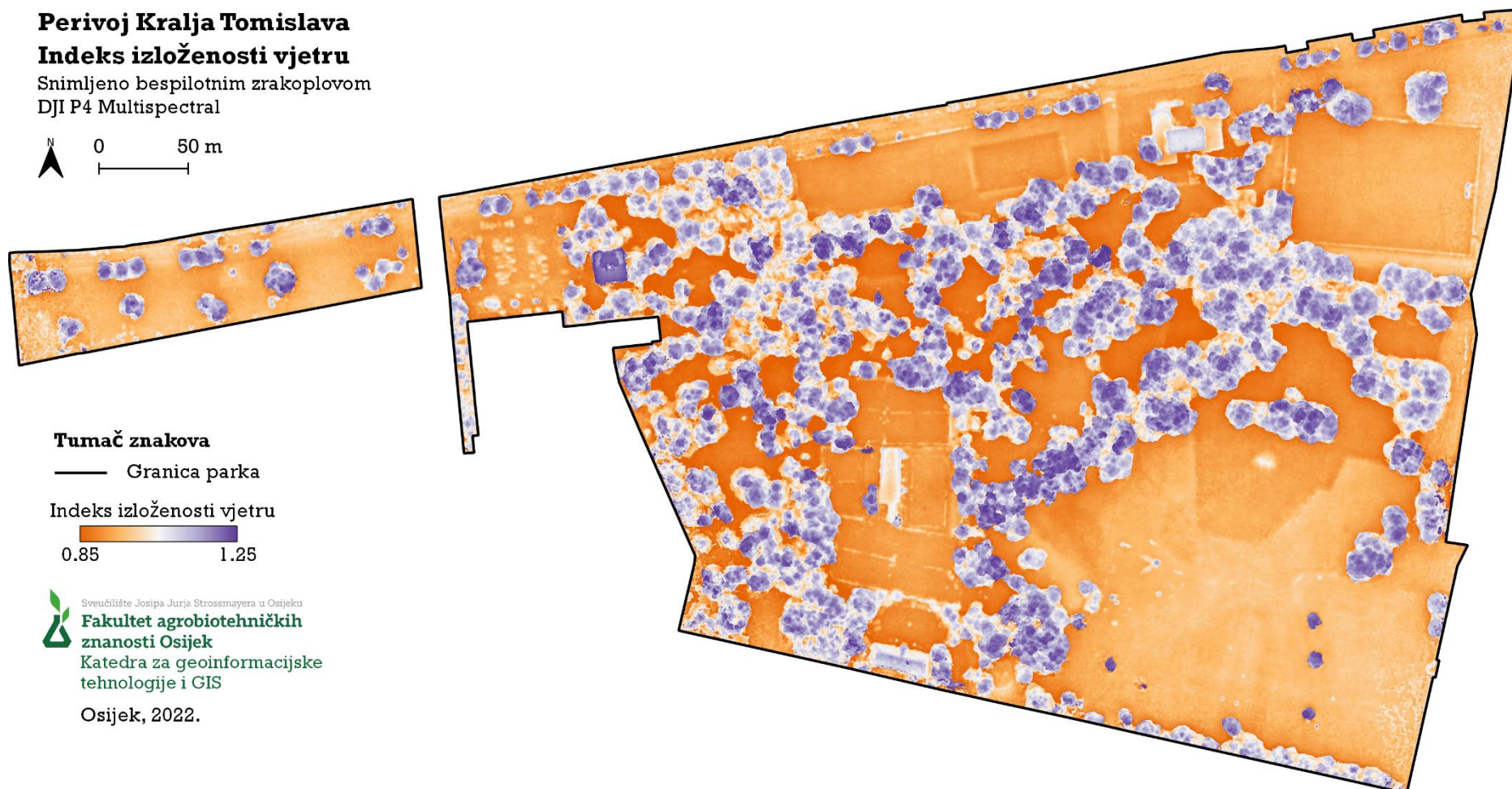
200 2,000 kWh/m²

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
**Fakultet agrobiotehničkih
znanosti Osijek**
Katedra za geoinformacijske
tehnologije i GIS

Osijek, 2022.

Slika 21. Potencijalna godišnja ukupna insolacija prema mikroreljefu.

Slika 22. Indeks izloženosti vjetru prema mikroreljefu.

5.2.1.2 Opći cilj

Opći cilj: Funkcionalni i estetski dijelovi Perivoja redovno se održavanju i obnavljaju te pružaju pogodne uvjete za očuvanje prisutnih biljnih i životinjskih vrsta.

Poseban cilj Teme A: Osigurano je redovito održavanje i obnova funkcionalnih i estetskih elemenata Perivoja s ciljem stvaranja pogodnih uvjeta za očuvanje autohtonih biljnih i životinjskih vrsta.

Pokazatelji posebnog cilja:

- provedene su mjere održavanja i obnove Perivoja na temelju izrađene stručne dokumentacije s ciljem poboljšanja bioraznolikosti
- inventarizirane su biljne i životinjske vrste prisutne u Perivoju
- udio površina pod ekološki prihvatljivim režimom održavanja
- provedeni su redovni nadzori i provjeravano je poštivanje svih propisanih mjera očuvanja i uvjeta zaštite prirode i okoliša

Aktivnosti teme A. Očuvanje i zaštita prirodnih vrijednosti

KOD	AKTIVNOSTI	POKAZATELJI	PRIORI TET	SURADNICI	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.	2034.	2035.	TROŠAK PROVEDBE (€)
Istraživanje															
A1.	Inventarizirati i provoditi praćenje stanja biljnih vrsta u Perivoju.	Izrađeno izvješće s popisom biljnih vrsta u Perivoju. Uspostavljena i redovno ažurirana baza podataka.	1	Vanjski suradnici											5.000,00
A2.	Inventarizirati i provoditi praćenje stanja životinjskih vrsta u Perivoju.	Izrađeno izvješće s popisom životinjskih vrsta u Perivoju. Uspostavljena i redovno ažurirana baza podataka.	1	Vanjski suradnici											5.000,00
A3.	Pratiti stanje invazivnih stranih vrsta u Perivoju.	Minimalno 5 unosa u aplikaciju „Invazivne strane vrste u Hrvatskoj“ godišnje.	1	Vanjski suradnici											500,00

		Uspostavljena i redovno ažurirana baza podataka.														
A4.	Izrada dokumentacije za istraživanje i utvrđivanje stanja Perivoja.	Izrađen konzervatorsko krajobrazni elaborat.	1	Vanjski suradnici, Grad Osijek												5.000,00
A5.	Izraditi stručnu podlogu za obnovu Perivoja.	Minimalno jedna stručna podloga za obnovu Perivoja.	1	Vanjski suradnici, Grad Osijek												15.000,00
A6.	Izraditi i redovno ažurirati bazu prostornih podataka.	Izrađena GIS baza stabala, korištenja površine, posjetiteljske infrastrukture i staništa.	1	Vanjski suradnici, Grad Osijek												2.000,00
Aktivno upravljanje																
A7.	Ugraditi elemente koji podržavaju očuvanje bioraznolikosti (kućice, hranilišta, hoteli za kukce	Postavljeno minimalno 5 elemenata koji podržavaju očuvanje bioraznolikosti u Perivoj tijekom provedbe PU.	2	Vanjski suradnici												2.000,00

	itd.) i periodično ih zamjenjivati.														
A8.	Redovito održavati drveće prema godišnjem planu.	Izvešće o održavanoj površini Perivoja na kojoj se nalazi drveće.	1	Vanjski suradnici, Grad Osijek											5.000,00
A9.	Prema potrebi, interventno održavati drveće.	Izvešće o broju intervencija održavanja drveća.	1	Vanjski suradnici, Grad Osijek											3.000,00
A10.	Prema potrebi i planu posaditi drveće.	Izvešće o broju posađenih stabala.	3	Vanjski suradnici, Grad Osijek											2.000,00
A11.	Praćenje, suzbijanje i prevencija štetnih organizama (nametnika) na drvenastim vrstama u Perivoju.	Minimalno jedno izvješće o provedenom pregledu stabala vezano za štetne organizme. Broj saniranih/uklonjenih zaraženih stabala; minimalno 3 objave tijekom provedbe PU	2	Vanjski suradnici											5.000,00

		o nametnicima na stablima u Perivoju.													
A12.	Redovito održavati grmove i živice prema godišnjem planu.	Izvješće o održavanoj površini Perivoja na kojoj se nalaze grmovi i živice.	1	Vanjski suradnici, Grad Osijek											5.000,00
A13.	Prema potrebi, interventno održavati grmove i živice.	Izvješće o broju intervencija održavanja grmova i živica.	1	Vanjski suradnici, Grad Osijek											3000,00
A14.	Prema potrebi i planu posaditi grmove i živice.	Izvješće o broju posađenih grmova i živica u Perivoju.	2	Vanjski suradnici, Grad Osijek											2.000,00
A15.	Redovno održavati i prilagoditi način košnje antropogenih travnjaka s ciljem povećanja bioraznolikosti.	Izvješće o veličini površine antropogenih travnjaka na kojima se provodi mozaički režim košnje. Postavljena minimalno 1 oznaka	1	Vanjski suradnici, Grad Osijek											5.000,00

		o važnosti oprašivača.														
Nadzor																
A16.	Donijeti Odluku o mjerama zaštite i očuvanja Perivoja kralja Tomislava.	Donesena Odluka o mjerama zaštite i očuvanja Perivoja. Regulirane su aktivnosti u Perivoju, mjere zaštite, očuvanja, unaprijeđena i korištenja, upravljačke zone Perivoja i mjere za provođenje te odluke.	1	Vanjski suradnici												1.000,00
A17.	Prilikom redovnog nadzora provjeravati poštivanje svih propisanih mjera očuvanja i uvjeta zaštite prirode i okoliša (osobito prilikom izvođenja	Izvešća o provedenom nadzoru. Minimalno 8 obavljenih obilazaka godišnje. Broj službenih zabilješki. Broj zapisnika.	1													1.000,00

	radova), evidentirati eventualna kršenja te o tome izvještavati nadležne službe i inspekciju.	Broj pokrenutih postupaka na nadležnim institucijama.														
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5.2.2 Tema B: Upravljanje posjećivanjem, edukacija i interpretacija

5.2.2.1 Evaluacija

Postojeća infrastruktura u Perivoju obzirom na godišnji broj posjetitelja nije zadovoljavajuća. Osobiti problem predstavlja nedostatak potrebne posjetiteljske i popratne infrastrukture koja bi odgovarala potrebama većeg broja posjetitelja i turista. Trenutačnu posjetiteljsku infrastrukturu čine elementi urbane opreme koji se sastoje od najosnovnijih elemenata poput koševa za smeće, klupa i slično, te dva dječja igrališta koja su trenutno nefunkcionalna i vizualno neprimjerena perivoju.

Unutar Perivoja dozvoljena je šetnja kućnih ljubimaca te se na travnjacima često susreću psi, slobodnog kretanja, što dovodi do ugroze šetača, ali i biljaka. Sukladno članku 94. Odluke o komunalnom redu Grada Osijeka (Službeni glasnik Grada Osijeka br. 10 od 10. srpnja 2023.) vođenje pasa na površinu javne namjene dozvoljeno je samo na povodcu, te je vlasnik odnosno posjednik životinje, dužan očistiti površinu javne namjene koja je onečišćena otpacima njegove životinje.

Također, prema stavovima sudionika dioničkih radionica potrebno je poboljšati rasvjetu u pojedinim dijelovima Perivoja. Prilikom izrade projekta vanjske rasvjete potrebno je poštivati sve odredbe Zakona o zaštiti svjetlosnog onečišćenja (NN 14/19). Perivoj nije u potpunosti dostupan za korištenje osobama s teškoćama u kretanju, ali prilagodba je moguća uz manja ulaganja u infrastrukturu.

Prikladan je za rekreaciju i promociju smirenog načina života te udaljavanja od gradske vreve i ubrzanog življenja. Unutrašnjost Perivoja koja obiluje biljnim vrstama uz uređene staze za posjetitelje nudi mogućnost za rekreaciju i relaksaciju. Obzirom da unutar samog Perivoja postoje brojne znamenitosti iz ranijih razdoblja, u koje su kroz povijest utkani drugi stilovi izgradnje, u Perivoju se nudi mogućnost edukacije posjetitelja/turista ili organiziranih osnovnoškolskih, srednjoškolskih ili fakultetskih grupa. Aktivnost edukacije moguće je obavljati na otvorenom, na prostoru livada ili u sklopu određenih prikladnih građevina.

Oblik edukacije trenutno dostupan unutar Perivoja je pružanje stručnog vodstva za grupne posjete koji su unaprijed dogovoreni. Stručno vodstvo u tom slučaju pružaju zaposlenici Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ koji su za to educirani te koji posjetitelje provode kroz Perivoj i daju stručne i znanstvene informacije o određenim biljnim vrstama i pticama kao i o kulturnoj baštini odnosno pokretnom i nepokretnom inventaru Perivoja.

U Perivoju ne postoji informativna ploča koja kartografski prikazuje cijelo zaštićeno područje stoga posjetitelji odabiru putove u Perivoju sukladno vlastitom interesu i osjećaju. Osmišljenim bi se posjetiteljskim turama omogućilo razgledavanje i posjet svim sadržajima unutar perivoja. Tako bi mogle postojati određene tematske ture s punktovima koje su u skladu s tematikom posjetiteljske ture. Sukladno tome izgradila

bi se ili uredila popratna turistička infrastruktura kako bi se posjet u Perivoju vremenski produljio.

Važno je napomenuti da se do 1945. godine u perivoju nalazio „Spomenik nepoznatom vojniku“, koji je premješten, ali postoji inicijativa za njegovo vraćanje na originalno mjesto.

Perivoj ima potencijal za intenzivnije provođenje edukativnih programa za različite dobne skupine, s mogućnošću povezivanja s postojećim i planiranim projektima srodnih organizacija i udruga. Ulaganjem u popratnu turističku i edukativnu infrastrukturu, isti može postati još značajnije središte za rekreaciju, edukaciju i očuvanje kulturne baštine.

Upravljanje aktivnostima unutar Perivoja kralja Tomislava zahtijeva koordinaciju više institucija i organizacija, uključujući Javnu ustanovu za zaštitu prirode OBŽ, Grad Osijek, Turističku zajednicu Grada Osijeka i Osječko-baranjske županije, obrazovne institucije, komunalna poduzeća i različite udruge. Zbog različitih nadležnosti, obveza i očekivanja, nužno je da se međusobni odnosi sudionika reguliraju ugovorima.

Takvi ugovori omogućuju jasnu podjelu odgovornosti, definiranje obveza u pogledu održavanja infrastrukture, provedbe edukacije, organizacije događanja i korištenja prostora u skladu s Planom upravljanja. Također, ugovori su važan alat za osiguranje kontinuiteta u upravljanju, transparentnosti suradnje i praćenju provedbe planiranih aktivnosti kroz Godišnje programe rada.

5.2.2.2 Opći cilj

Opći cilj: Povećana je kvaliteta posjetiteljskog iskustva u Perivoju kroz unapređenje posjetiteljske infrastrukture, razvoj edukativnih programa i interpretacijskih sadržaja koji će istovremeno zadovoljiti potrebe posjetitelja i očuvati prirodni i kulturni integritet prostora.

Poseban cilj Teme B: Unaprijeđeno je posjetiteljsko iskustvo u Perivoju kroz razvoj održive infrastrukture, edukativnih i interpretacijskih sadržaja te uz osiguranje očuvanja prirodnog i kulturnog integriteta prostora.

Pokazatelji posebnog cilja:

- broj unaprijeđenih ili novoizgrađenih infrastrukturnih elemenata i interpretacijskih sadržaja u odnosu na 2025. godinu,
- proveden minimalno 1 edukativni program, radionica ili događanje u Perivoju godišnje
- minimalno 20 sudionika u edukativnim programima godišnje

Aktivnosti teme B. Upravljanje posjećivanjem, interpretacija i edukacija

KOD	AKTIVNOSTI	POKAZATELJI	PRIORI TET	SURADNI CI	2026	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.	2034.	2035.	TROŠAK PROVEDBE
B1.	Izdavati rješenja, suglasnosti, očitovanja, mišljenja i druge dokumente iz nadležnosti JU vezano za događaje u Perivoju.	Broj izdanih rješenja, suglasnosti, očitovanja, mišljenja i druge dokumente iz nadležnosti JU. Pritisak od dopuštenih djelatnosti u Perivoju je smanjen. Dopuštene djelatnosti u Perivoju organizirane su na način koji odgovara očuvanju vrijednosti Perivoja i korisnicima.	1	-											0,00 EUR

B2.	Održavati i obnovljati urbanu opremu i pješačke komunikacije unutar Perivoja.	Postavljeni informativni i interpretacijski sadržaji su u dobrom stanju te vidljivi i razumljivi posjetiteljima. Urbana oprema je u dobrom stanju i sigurna za korištenje.	1	Grad Osijek												15.000,00
B3.	Unaprijediti sigurnost pristupa korištenja i kretanja Perivojem.	Identificirane ključne točke za postavljanja video nadzora. Postavljen video nadzor. Smanjen broj slučajeva nepoželjnog ponašanja posjetitelja.	1	Grad Osijek												5.000,00
B4.	Izraditi edukacijski program o zaštiti prirode te zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže u nadležnosti JU OBŽ.	Izrađen je edukacijski program; provedba edukacijskog programa minimalno 3 puta godišnje na području Perivoja.	3	Vanjski suradnici												1.000,00

B5.	Sudjelovati u kreiranju interpretacijskih sadržaja i ponude za građane i turiste.	Minimalno jedna tematska šetnja za zainteresirane građane godišnje. Izrađen je priručnik za vodiče vezano za interpretaciju vrijednosti Perivoja.	3	TZ Grad Osijek													0,00
B6.	Provoditi edukativne radionice u Perivoju.	Provedena minimalno jedna edukativna radionica godišnje. Minimalno 20 sudionika radionice godišnje.	1	Odgojno – obrazovne ustanove													500,00

B7.	Informirati posjetitelje o propisanim pravilima ponašanja u Perivoju.	Utvrđena Pravila ponašanja i korištenja te se jasno komuniciraju na internet stranicama i društvenim mrežama JU. Pravila ponašanja i upravljačke zone su označeni na karti. Pravila ponašanja navedena su na pločama na ulazima u Perivoj te drugim mjestima, prema ustanovljenoj potrebi.	1													0,00
B8.	Objavljivati informacije vezane za događaje u Perivoju na društvenim mrežama i stranici JU.	Minimalno 2 objave godišnje na društvenim mrežama i web stranici JU.	1													0,00

B9.	Izraditi i sklopiti međuinstitucionalne ugovore između Javne ustanove i relevantnih dionika.	Minimalno 1 sklopljen ugovor po relevantnom dioniku	1	TZ Grada Osijeka , TZ OBŽ, obrazovne institucije, komunalna poduzeća, različite udruge														0,00
-----	--	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	-------------

5.2.3 Tema C: Razvoj kapaciteta javne ustanove i suradnja s dionicima

5.2.3.1 Evaluacija

Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ osnovana je 2005. godine i trenutno je zaposleno deset (10) djelatnika. Više od 15 godina rada Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ očituje se u iskustvu djelatnika i dobrom poznavanju stanja na terenu, ustanovljenoj dobroj suradnji sa širokim krugom dionika te razvijenoj mreži suradnika koji daju vrijednu savjetodavnu i organizacijsku potporu. Trenutni ljudski kapaciteti unutar ustanove daleko su ispod optimalnih s obzirom na veličinu Županije, broj zaštićenih područja i područja ekološke mreže s kojima Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ upravlja. Sve ovo utječe na rad stručne službe koja uz stručne poslove, obavlja većinu administrativnih i poslova vezanih uz financije i marketing, kao i neke od zadataka službe čuvara prirode. Stoga se osnaživanje kapaciteta Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ nameće kao osnovni preduvjet za učinkovitije upravljanje područjima u njenoj nadležnosti, a samim time i Perivojem.

Financiranje rada Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ najvećim dijelom odnosi se na sredstva iz proračuna Osječko-baranjske županije, a manjim dijelom na sredstva iz projekata, no sredstva ne pokrivaju u potpunosti potrebe upravljanja područjima u njenoj nadležnosti. Iz tog razloga postoji mogućnost da se dio redovitih djelatnosti dodatno financira na projektnoj bazi, a priliku u tom smislu predstavlja sve veća dostupnost različitih izvora financiranja upravljanja područjima ekološke mreže, u prvom redu iz fondova i programa EU. Međutim, takvo financiranje često ima za posljedicu potrebu za prilagodbom prioriteta upravljanja trenutno dostupnim izvorima financiranja, umjesto realnim upravljačkim potrebama; ovo pak otežava kontinuitet pri upravljanju i znatno otežava dugoročno planiranje. K tome, administrativni teret prijavljivanja i vođenja projekata dodatno opterećuje kapacitete stručne službe. S tim u vezi potrebno je jačanje kapaciteta Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ, kako u smislu zapošljavanja tako i u smislu edukacije za prijavu i provedbu projekata.

Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ trenutno provodi sljedeće projekte financirane sredstvima iz EU fondova:

1. Projekt FZOEU: kontrole populacija invazivnih stranih vrsta „KoraK za prirodu“,
2. Projekt FZOEU: Zaštita i očuvanje bijele rode (*Ciconia ciconia*)“,
3. Horizon projekt: „ClimEmpower“,
4. Projekt FZOEU: Monitoring i istraživanje biotičkih, hidroloških, hidrogeoloških, sedimentoloških i geomorfoloških čimbenika u Posebnom ornitološkom rezervatu „Podpanj“.

Dodatni izazov u upravljanju predstavlja i stanje Perivoja koje je Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ zatekla prilikom preuzimanja upravljanja, koje je već tada bilo značajno izmijenjeno u odnosu na očuvanost izvornih vrijednosti. Neke vrijednosti nepovratno su izgubljene, a revitalizacija onih koje je moguće obnoviti zahtjeva

značajna sredstva, znanje i vrijeme. Pritisци na upravljanje proizlaze iz sve više potreba za korištenjem prostora koje nisu uvijek u skladu s očuvanjem vrijednosti Perivoja. Pojedini interni akti nisu izrađeni ili su zastarjeli te ih je potrebno uskladiti sa zakonodavnim okvirom i potrebama upravljanja. Radni prostori i oprema kojima raspolaže Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ ne odgovaraju suvremenim potrebama poslovanja i upravljanja zaštićenim područjima (broj kvadrata, opće stanje i drugo). Također nedostaje skladišnog i arhivskog prostora. U nadolazećem razdoblju svakako će biti potrebno urediti uredske prostore i osigurati adekvatan uredski prostor za sve djelatnike. Svu ostalu opremu potrebno je redovno održavati i nadopunjavati. Radi provođenja ovog PU bit će potrebno unutar Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ uspostaviti i održavati bazu podataka o relevantnoj literaturi, dionicima i rezultatima istraživanja koji se tiču provedbe ovog PU. Zaključno, Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ nije u mogućnosti samostalno donositi sve odluke nužne za uspješnu provedbu ovog Plana, ali će zagovarati ispunjenje ovdje utvrđenih ciljeva.

5.2.3.2 Opći cilj

Opći cilj: Javna ustanova za zaštitu prirode OBŽ raspolaže svim ljudskim, pravnim, stručnim, organizacijskim i materijalnim kapacitetima i ovlastima za učinkovito upravljanje Perivojem te ima razvijene partnerske odnose s korisnicima i vlasnicima prostora unutar Perivoja. Djelovanje Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ prepoznato je među građanima te uživa potporu osnivača, Osječko-baranjske županije.

Poseban cilj Teme C: Očuvani su i dodatno ojačani institucionalni kapaciteti, partnerski odnosi i društvena prepoznatljivost Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ kako bi se osiguralo učinkovito i uključivo upravljanje Perivojem.

Pokazatelji posebnog cilja:

- interni akti Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ u skladu su sa zakonskim obvezama i potrebama upravljanja
- minimalno 3 djelatnika Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ imaju znanja i vještine odgovarajuće za potrebe upravljanja
- postojeća znanja i informacije relevantne za upravljanje pohranjene su u baze podataka Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ
- financijska i materijalna sredstva na raspolaganju Javnoj ustanovi za zaštitu prirode OBŽ dostatna su za učinkovito upravljanje
- ostvareno minimalno 5 suradnji Javne ustanove za zaštitu prirode OBŽ s partnerima u upravljanju Perivojem

Aktivnosti teme C. Razvoj kapaciteta javne ustanove i suradnja s dionicima

KOD	AKTIVNOSTI	POKAZATELJI	PRIORI TET	SURADNICI	2026	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.	2034.	2035.	TROŠAK PROVEDBE (€)
C1.	Kontinuirano usklađivati pravne akte JU sa zakonima i potrebama upravljanja.	Pravni akti JU su usklađeni sa zakonima i potrebama upravljanja.	1	-											0,00
C2.	Suradivati s drugim nadležnim institucijama u postupcima definiranja mjera i uvjeta zaštite i očuvanja.	Broj izdanih dopuštenja u kojima je sudjelovala JU.	1	-											0,00

C3.	Osigurati djelatnicima kontinuiranu edukaciju i stručno usavršavanje iz područja njihova rada, uključujući i stjecanje potrebnih dozvola i certifikata za obavljanje pojedinih poslova.	Evidencija o provedenom stručnom usavršavanju djelatnika. Djelatnici raspolažu znanjima i vještinama potrebnim za obavljanje svojih zadataka.	1	-													3.000,00
C4.	Omogućiti djelatnicima sudjelovanje na skupovima, konferencijama i sličnim organiziranim okupljanjima vezanim za njihovo područje rada.	Evidencija sudjelovanja djelatnika na skupovima, konferencijama i sličnim organiziranim okupljanjima.	1	-													3.000,00
C5.	Osigurati povećanje broja djelatnika JU vezano za provedbu aktivnosti ovog PU.	Zaposlen djelatnik JU u stručnu službu/službu čuvara prirode	1														150.000,00

C6.	Omogućiti adekvatan uredski prostor za potrebe rada JU.	Osiguran i uređen adekvatan uredski prostor za sve djelatnike JU.	1													25.000,00
C7.	Osigurati djelatnicima JU opremu potrebnu za provedbu aktivnosti uključujući programsku podršku (software).	Nabavljena oprema za rad djelatnika (računalna oprema, terenska odjeća, ključevi za determinaciju biljaka i životinja; dalekozori itd.)	1													5.000,00
C8.	Osigurati dodatne izvore financiranja prijavom projekata (nacionalnih, međunarodnih) vezano za revitalizaciju i obnovu.	Minimalno jedan prijavljen i proveden projekt tijekom provedbe PU.	1													0,00
C9.	Razvoj suradnje sa stručnim, znanstvenim i interventnim organizacijama koje su potencijalni suradnici i korisnici područja.	Uspostavljena i održavana suradnja s minimalno 5 institucija.	2	Vanjski suradnici												0,00 EUR

5.3 Upravljačka zonacija

Upravljačka zonacija rezultat je postupka zoniranja kojim se zaštićeno područje dijeli na zone - ograničene prostorne cjeline, odnosno, izdvajaju se područja očuvanja pojedinih vrijednosti uz razmatranje stupnja njihove očuvanosti i potrebe za upravljanjem.

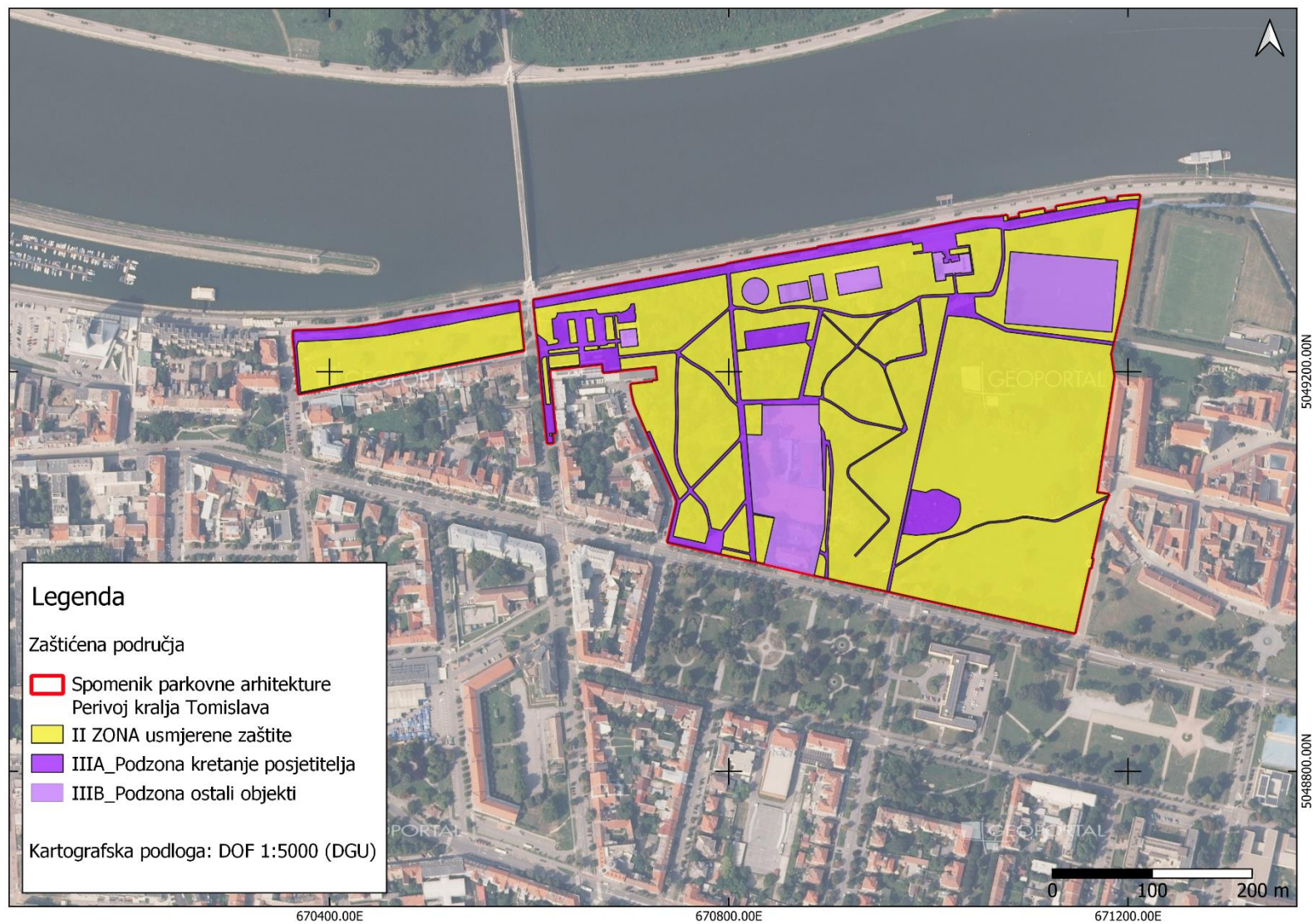
Zoniranje je jedan od osnovnih alata u planiranju upravljanja područjem radi osiguranja dugoročnog očuvanja vrijednosti. Postupkom zoniranja konstatiraju se postojeće i planiraju buduće upravljačke potrebe u cilju očuvanja prirode.

Upravljačke zone definirane su u rasponu od zone gdje nije prisutan gotovo nikakav ljudski utjecaj pa do zone u kojoj prirodni prostor može biti znatno izmijenjen ljudskim utjecajem. Redoslijed zona ne implicira vrijednost područja, već odražava potrebe za upravljanjem zaštićenim područjem u svrhu očuvanja specifične bioraznolikosti.

U slučaju Perivoja zone su određene u skladu s potrebama očuvanja pojedinih vrijednosti, vodeći računa o dozvoljenim i/ili primjerenim ljudskim aktivnostima. Unutar Spomenika Perivoja kralja Tomislava utvrđene su dvije glavne zone i to Zona II - Zona usmjerene zaštite i Zona III - Zona korištenja. Unutar Zone III – Zone korištenja postoje dvije podzone: Podzona IIIA – kretanje posjetitelja i IIIB – ostali objekti (Tablica 3. i Slika 23.).

Tablica 3. Upravljačka zonacija – Perivoj kralja Tomislava

Upravljačka zona	Površina (ha)	Udjel (%)
Zona II – Zona usmjerene zaštite	13,03	71,51
Zona III – Zona korištenja	5,19	28,49
Podzona IIIa – kretanje posjetitelja	3,01	16,53
Podzona IIIb – ostali objekti	2,18	11,96

Slika 23. Upravljačke zone na području spomenika parkovne arhitekture Perivoj kralja Tomislava.

5.3.1 Zona II – Zona usmjerene zaštite

Obuhvaća područje Perivoja značajno za očuvanje njegovih prirodnih i kulturnih vrijednosti. Unutar zone nalaze se sve **antropogeni travnjaci** s prisutnim biljnim vrstama, prvenstveno grmova i drveća. Potrebno je osigurati poštivanje svih zakonskih odredbi i propisanih uvjeta zaštite prirode. Dozvoljene su aktivnosti znanstvena istraživanja, praćenje stanja, nadzor područja, provođenje aktivnih mjera očuvanja i poboljšanja stanja perivoja, sanacija, održavanje i njegova obnova te održivo posjećivanje. Zabranjene su sve aktivnosti koje nisu u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i drugim važećim propisima, a koje bi mogle narušiti obilježja područja zbog kojih je ono proglašeno te prouzročiti njegovo oštećivanje ili degradaciju. Cilj upravljanja u ovoj zoni je očuvanje i/ili unaprjeđenje krajobraznih i prirodnih karakteristika Perivoja.

5.3.2 Zona III – Zona korištenja

5.3.2.1 Podzona IIIA – kretanja posjetitelja

Obuhvaća sve uređene **pješačke staze, putove** i dio **biciklističke staze** i **šetališta kardinala Franje Šepera** duž sjeverne granice perivoja te postavljenju **infrastrukturu** kao što su **klupe**, informativne **table**, **koševi** za smeće i slično, odnosno dijelove perivoja koji omogućuju kretanje posjetitelja. Također, unutar podzone nalazi se **dječje igralište „Drvengrad“** i **dječje igralište sjeverno od teniskih terena**. Dozvoljene su aktivnosti usklađene sa Zakonom o zaštiti prirode i drugim važećim propisima kojima se ne narušavaju obilježja perivoja, a odnose se na održavanje i prilagodbu postojećih pješačkih staza i infrastrukture uz poštivanje svih zakonskih odredbi i propisanih uvjeta zaštite prirode. Zabranjene su sve aktivnosti koje nisu u skladu sa važećim zakonima i propisima, a koje bi mogle narušiti obilježja područja zbog kojih je ono proglašeno te prouzročiti njegovo oštećivanje ili degradaciju. Cilj upravljanja u ovoj zoni je spriječiti negativne utjecaje korištenja na krajobrazne, prirodne i kulturne vrijednosti Perivoja.

5.3.2.2 Podzona IIIB – ostali objekti

Obuhvaća **sportsko-rekreacijske objekte** kao što su **teniski tereni** i **sportski tereni** te postojeći **građevinski objekti**. Dozvoljene su aktivnosti usklađene sa Zakonom o zaštiti prirode i drugim važećim propisima kojima se ne narušavaju obilježja Perivoja, a odnose se na održavanje i prilagodbu postojećih objekata i infrastrukture uz poštivanje svih zakonskih odredbi i propisanih uvjeta zaštite prirode te u skladu s tim postavljanje nove infrastrukture. Zabranjene su sve aktivnosti koje nisu u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i drugim važećim propisima, a koje bi mogle narušiti obilježja područja zbog kojih je ono proglašeno te prouzročiti njegovo oštećivanje ili degradaciju.

6 LITERATURA

1. Bertović, S. (1975): Prilog poznavanju odnosa klime i vegetacije u Hrvatskoj. *Acta Biologica VII/2. Prirodoslovna istraživanja*, JAZU 41.
2. Bertović, S. and A. Ž. Lovrić (1985): Orographical and climatic – vegetational belts, subzones and areas.
3. Denich, A., Jukić, T. i Kolarić, I. (1997). Perivoji Osijeka. Osijek: JP „UNIKOM“.
4. Gucunski, D. (1986). Rekonstrukcija šetališta Petra Preradovića: 2. program rekonstrukcije. *Hortikultura*, 53 (1-2/1986), 29-32.
5. Gucunski, D. (2002). Osječki perivoji i drvoredi. Osijek: Državni arhiv.
6. Kiš, D. (1998). Hrvatski perivoji i vrtovi: Perivoji i drvoredi secesijskog Osijeka. Zagreb: Prometej.
7. Magaš, D. (2013). Geografija Hrvatske. Zadar : Sveučilište, Odjel za geografiju.
8. Manojlović, R. (2018). Studija zaštite, obnove i revitalizacije Perivoja kralja Tomislava u Osijeku /spomenik parkovne arhitekture/ Arbor, Osijek
9. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (2020): Smjernice za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže. Verzija 1.1. UNDP, Hrvatska.
10. Obad Šćitaroci, M. (1992). Hrvatska parkovna baština, zaštita i obnova. Zagreb: Školska knjiga
11. Pegan, S. i Jukić, T. (2002). Urbanističko rješenje središta Osijeka u radu Alberta Escha iz 1925. godine. *Prostor*, 23 (10/2002), 21-30.
12. Plevnik, B. (1987). Stari Osijek. Osijek : Radničko sveučilište "Božidar Maslarić".
13. Škorić i sur. (1977). Tla Slavonije i Baranje. Zagreb: Projektni savjet Pedološke karte S.R. Hrvatske. Izd. Savjet Jug. Akad.
14. Turalija, A. (2022). Biljne vrste antropogenih travnjaka i hodnih površina u gradu Osijeku. *Glasilo Future*, (2022) 5 (4), 01-20.
15. Vukelić, J. I Rauš Đ. (1998): Šumarska fitocenologija i šumske zajednice u Hrvatskoj. Zagreb. Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet.
16. Zavod za prostorno uređenje Osječko-baranjske županije. (2017). Pribavljeno 04.06.2022., sa http://www.prostorobz.hr/Planovi/PPUG/PPUG%20OSIJEK/pdf/4_polaz_5%20do%2017.pdf
17. Živaković-Kerže, Z. (2004). Osijek: povijest, kultura, umjetnost, prirodne ljepote: turistička monografija. Zagreb: Turistička naklada.